

Interventieprogramma 'Just Like You'

Een kwalitatief onderzoek naar de bijdrage
van het interventieprogramma 'Just Like You'
aan de opvoedingsondersteuning
in een multiculturele samenleving

Hogeschool van Amsterdam

Student: Sarah D'Ghoughi
Studentnummer: 500688404
Datum: 15/12/2020

Klas: 4A

Hogeschool van Amsterdam

Domein Onderwijs en Opvoeding

Opleiding: Bacheloropleiding voltijd Pedagogiek

Vak: Afstudeerwerkstuk

Afstudeerbegeleider: Denise Snoodijk

Eerste beoordelaar: Denise Snoodijk

Tweede beoordelaar: Judith ten Hagen

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie over de bijdrage van het interventieprogramma 'Just Like You' aan opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving. Het onderzoek voor deze scriptie is uitgevoerd onder deelnemers van 'Just Like You'. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen van de opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam en in opdracht van Dream Support. Van september 2019 tot december 2020 ben ik bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van deze scriptie.

Samen met mijn scriptiebegeleider, Denise Snoodijk, en mijn opdrachtgever, Hanne van der Kolk, is het onderwerp voor deze scriptie tot stand gekomen. Na uitvoerig kwalitatief onderzoek heb ik de onderzoeksvraag kunnen beantwoorden en aanbevelingen kunnen doen. Dit onderzoek ging mij ook persoonlijk aan omdat ik zelf een migratieachtergrond heb en ben opgegroeid in een multiculturele samenleving. Het was voor mij des te interessanter om de onderzoeksvraag te beantwoorden en me daarin te verdiepen. Het onderwerp heeft tevens geleid tot interessante gesprekken met mijn vrienden en familie.

Tijdens dit onderzoek stond Denise Snoodijk altijd voor mij klaar om vragen te beantwoorden en naast de vragen die ik had kon ik ook altijd bij haar terecht voor een luisterend oor. Hierbij wil ik haar graag bedanken voor de fijne begeleiding en ondersteuning tijdens dit traject. Ook wil ik Hanne van der Kolk bedanken voor haar steun en de kans om dit onderzoek te mogen doen bij Dream Support. Tevens wil ik alle respondenten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek bedanken. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek nooit kunnen voltooien.

Tot slot wil ik mijn vrienden en mijn vriend bedanken voor de morele steun tijdens het schrijfproces. Hun motiverende woorden en onvoorwaardelijke steun hebben mij geholpen deze scriptie tot een goed einde te brengen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Sarah D'Ghoughi

Amsterdam, 16 december 2020

Samenvatting

In Nederland is, vooral in de grote steden, veel culturele diversiteit te zien. Een samenleving waarin veel culturele diversiteit te zien is wordt ook wel een multiculturele samenleving genoemd. Opgroeien en opvoeden met verschillende culturen is voor veel ouders en hun kinderen een uitdaging. Als er onzekerheden of vragen zijn bij de opvoeding kan contact opgenomen worden met opvoedingsondersteuning. Toch blijkt uit onderzoek dat migrantenouders vaak geen contact opnemen met de opvoedingsondersteuning. Uit onderzoek blijkt dat de opvoedingsondersteuning weinig diversiteit laat zien en het ook voor hulpverleners een uitdaging is om cultuursensitief te handelen.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe deelnemers het interventieprogramma 'Just Like You' ervaren als bijdrage aan opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving. Deelnemers van 'Just Like You' zijn ouders met verschillende culturele achtergronden die hebben deelgenomen aan het interventieprogramma. Het gaat hierbij om een evaluerend onderzoek. Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd waarbij acht interviews zijn afgenomen en observaties zijn gedaan bij twee groepen met in totaal 21 deelnemers. Het grootste gedeelte van de respondenten voor dit onderzoek heeft een migratieachtergrond. Hierdoor kan een vergelijking worden gemaakt met het literatuuronderzoek.

Uit de antwoorden op de interviewvragen blijkt dat er inderdaad een gevoel van wantrouwen heerst richting de opvoedingsondersteuning. Dit gevoel heerst voornamelijk omdat ouders vanwege de culturele verschillen zich niet begrepen voelen en bang zijn dat de hulp juist negatieve gevolgen heeft. Aan de andere kant is er wel behoefte aan opvoedingsondersteuning, maar wel voornamelijk laagdrempelige opvoedingsondersteuning. Uit het veldonderzoek - interviews en observaties - blijkt dat deelnemers zich tijdens de 'Just Like You' bijeenkomsten begrepen voelen en zich kwetsbaar durven op te stellen. Ook is de opvoedkennis en opvoedzekerheid toegenomen en stelt men zich meer open voor nieuwe perspectieven rondom diversiteit in de samenleving. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het interventieprogramma 'Just Like You' door deelnemers wordt ervaren als cultuursensitief en tegelijkertijd ook bijdraagt aan de opvoedingsondersteuning.

De deelnemers geven wel aan dat 'Just Like You' aan het einde van de cursus ophoudt waardoor zij niet meer de bijeenkomsten kunnen voortzetten met elkaar. Dit terwijl zij een band met elkaar hebben opgebouwd. Op basis hiervan wordt aanbevolen om de bijeenkomsten op een of andere manier toch voort te zetten. Uit de interviews blijkt ook dat de deelnemers zich bij de opvoeding voornamelijk zorgen maken over de kansenongelijkheid voor hun kinderen vanwege hun culturele achtergrond. Een andere aanbeveling is om meer

aandacht te besteden aan dit onderwerp via de kaarten of de onlinetraining die wordt aangeboden.

1. INLEIDING	6
1.1. AANLEIDING	6
1.2. BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE	7
1.3. PROBLEEMANALYSE	9
1.4. PROBLEEMDEFINITIE	10
1.5. DOELSTELLING	11
1.6. HOOFD- EN DEELVRAGEN	11
1.7. PEDAGOGISCHE, MAATSCHAPPELIJKE EN GROOTSTEDELIJKE RELEVANTIE	12
1.8. LEESWIJZER	13
1.9. DEFINITIE CENTRALE BEGRIPPEN	14
2. LITERATUURONDERZOEK	15
2.1. “WAT IS HET BELANG VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN EEN MULTICULTURELE SAMENLEVING?”	15
2.2. “OP WAT VOOR MANIER DRAAGT HET INTERVENTIEPROGRAMMA ‘JUST LIKE YOU’ BIJ AAN DE OPVOEDINGSONDERSTEUNING?”	22
2.3. CONCLUSIE EN IMPLICATIES VELDONDERZOEK	27
3. METHODE VAN ONDERZOEK	29
3.1. INLEIDING	29
3.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE	29
3.4. POPULATIE EN STEEKPROEF	29
3.4. MEETINSTRUMENTEN	30
3.5. PROCEDURE DATA-VERZAMELING	31
3.6. DATA-ANALYSE	32
3.7. BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	33
3.8. ETHISCHE VERANTWOORDING	33
4. RESULTATENHOOFDSTUK	34
4.1. INLEIDING	34
4.2. VELDVRAG 1: “HOE ERVAREN DE DEELNEMERS VAN ‘JUST LIKE YOU’ OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN EEN MULTICULTURELE SAMENLEVING?”	34
4.3. VELDVRAG 2: “WAT ZIJN DE ERVARINGEN VAN DEELNEMERS VAN ‘JUST LIKE YOU’ MET DE BIJDRAGE VAN ‘JUST LIKE YOU’ AAN DE OPVOEDINGSONDERSTEUNING?”	39
5. CONCLUSIE EN DISCUSSIE	43
5.1. CONCLUSIE	43
DEELVRAAG 1: “WAT IS HET BELANG VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN EEN MULTICULTURELE SAMENLEVING?”	43
DEELVRAAG 2: “OP WAT VOOR MANIER DRAAGT HET INTERVENTIEPROGRAMMA ‘JUST LIKE YOU’ BIJ AAN DE OPVOEDINGSONDERSTEUNING?”	45

HOOFDVRAAG: “HOE ERVAREN DEELNEMERS HET INTERVENTIEPROGRAMMA ‘JUST LIKE YOU’ ALS BIJDRAGE AAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN EEN MULTICULTURELE SAMENLEVING?”	47
5.2. DISCUSSIE	48
LITERATUURLIJST	52
BIJLAGEN	58
BIJLAGE I: CONTRACT OPDRACHTGEVER	58
BIJLAGE II: OPERATIONALISATIETABEL	59
BIJLAGE III: INTERVIEWVRAGEN	64
BIJLAGE IV: OBSERVATIEFORMULIER	68
BIJLAGE V: INTERVIEW VERBATIM	70
BIJLAGE VI: OBSERVATIE EERSTE BIJEENKOMST	83
BIJLAGE VII: OBSERVATIE ONLINE-EINDBIJEENKOMST	86
BIJLAGE VIII: CODEBOOM INTERVIEW	89
BIJLAGE IX: CODEBOOM OBSERVATIE EINDBIJEENKOMST	97
BIJLAGE X: CODEBOOM OBSERVATIE EERSTE BIJEENKOMST	100
BIJLAGE XI: MINDMAPS	102
BIJLAGE XII: UITNODIGINGSFILMPJE	107

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Culturele diversiteit in westerse steden is een steeds groter wordend fenomeen. In Nederland is dat voor een belangrijk deel een gevolg van internationale immigratie (Bolt & Van Liempt, 2018). Culturele diversiteit kan vele verschillende indicatoren omvatten. Denk aan diverse soorten etnische achtergronden, normen en waarden, tradities en gewoonten of de taal die er gesproken wordt (Hoffman, 2013).

In Amsterdam wonen gemiddeld honderdtachtig verschillende nationaliteiten bij elkaar (Amsterdam, z.j.). Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft in 2015 vastgesteld dat in Nederland ten minste één op de zeven ouders met minderjarige kinderen een niet-westerse achtergrond heeft. Een Nederlander met een niet-westerse achtergrond is een persoon die in een niet-westers land geboren is (eerste generatie) of die ten minste één ouder heeft die in een niet-westers land geboren is (tweede generatie). Hiervan vormen Turks-Nederlandse ouders de grootste groep, gevolgd door de Marokkaans-Nederlandse, de Surinaams-Nederlandse en Antilliaans-Nederlandse ouders (Bucx & De Roos, 2015).

Beleid en beleidsvorming ten aanzien van hoe nieuwkomers en de immigratie in Nederland een plaats krijgen in de samenleving is volgens Penninx (2017) na de Tweede Wereldoorlog tot 1980 achteraf gezien nogal tegenstrijdig en onoverzichtelijk gebleken. De meeste mensen met diverse nationaliteiten wonen bij elkaar in kwetsbare buurten waar armoede is en weinig sociale menging plaatsvindt (Norder, 2018). De vraag is volgens Penninx (2017) hoe deze immigranten een plaats vinden in de Nederlandse samenleving en hoe de overheid of andere organisaties dat proces aansturen. Hierover bestaan al een halve eeuw meningen van burgers en politiek debat. Het blijkt een moeilijker proces dan initieel gedacht of voorspeld (Penninx, 2017).

Dit onderzoek heeft een pedagogische insteek en daarom zal de focus liggen op de rol ~~invloed~~—van opvoeding en opvoedingsondersteuning in onze multiculturele samenleving. Opdrachtgever van dit onderzoek is de oprichter van Dream Support te Amsterdam. In 2018 heeft Dream Support het interventieprogramma 'Just Like You' ontwikkeld. 'Just Like You' is een interventieprogramma waarbij dialoog over het thema 'opvoeding en diversiteit' ontstaat en bijgedragen wordt aan het versterken van het pedagogisch klimaat. Het interventieprogramma wordt in spelvorm ingezet in de buurt. Dream Support ziet de opvoeding in een bredere context, namelijk als iets wat je als buurt met elkaar kunt vormgeven en bespreekbaar kunt maken, om zo kinderen in een buurt of wijk samen de ontwikkelingskansen te bieden die nodig zijn voor kinderen en jongeren (Dream Support, 2018). Om dit te bewerkstelligen werken zij samen met peer-educators die het spel inzetten

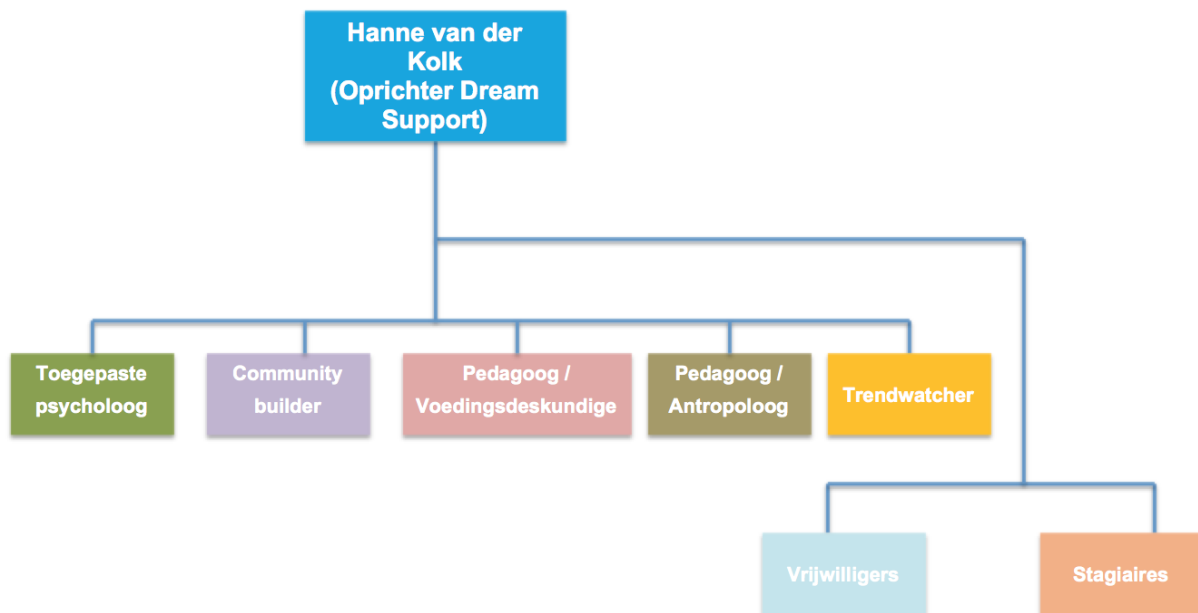
in hun eigen netwerk. Peer-educators zijn ouders/opvoeders die actief zijn in de buurt en die zijn opgeleid door Dream Support. Peer-educators doorlopen een cursus van acht workshops, waarbij zij iedere workshop oefenen met het spel en bespreken hoe ze het in de praktijk willen inbrengen. Na het volgen van de workshops moeten de peer-educators hier zelf verder mee aan de slag (Dream Support, 2018). Met het spel bereiken de 'Just Like You' peer-educators, andere (geïsoleerde) moeilijk bereikbare ouders, jongeren en (in)formele organisaties in de wijk, om vervolgens het spel mee te spelen (Dream Support, 2018).

Zoals hierboven beschreven is het interventieprogramma 'Just Like You' erop gericht om 'opvoeding en diversiteit' bespreekbaar te maken in een samenleving waarin veel diversiteit te zien is en tegelijk bij te dragen aan het versterken van een pedagogisch klimaat (Dream Support, 2018). Inmiddels zijn er meerdere spelbijeenkomsten geweest waarbij het spel 'Just Like You' is gespeeld met ouders uit de buurt. De opdrachtgever van dit onderzoek, Hanne van der Kolk, wil daarom graag weten wat de ervaringen van de deelnemers zijn met het interventieprogramma met als doel om te achterhalen of het interventieprogramma eventueel bijgesteld moet worden. In dit onderzoek zal daarom aandacht besteed worden aan de ervaringen van de deelnemers als het gaat om de rol van opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving en de invloed die het interventieprogramma 'Just Like You' hierbij heeft.

1.2. Beschrijving van de organisatie

Dream Support

Dream Support is opgericht in 2007 door Wiepke de Heij en Hanne van der Kolk. Beide zijn tien jaar lang werkzaam geweest in het hoger onderwijs als docenten en onderwijsontwikkelaars. Na negen jaar heeft Wiepke de Heij afscheid genomen van de organisatie en sindsdien gaat van der Kolk met het Dream Support team verder met het ontwikkelen en uitvoeren van programma's en projecten. Dream Support werkt met freelancers (op het gebied van Pedagogiek, Toegepaste Psychologie en Voedingsdeskundigen), stagiaires, peer-educators, vrijwilligers en samenwerkingspartners zoals de OKT (Ouder- en Kindteams) of buurthuizen. In afbeelding 1 op de volgende pagina is het organogram van Dream Support opgenomen.

Afbeelding 1: Organogram Dream Support (H. van der Kolk, persoonlijke communicatie, 2018)

Visie

Dream Support ontwikkelt pedagogische programma's die bijdragen aan een positieve toekomst voor kinderen en jongeren. Dream Support heeft primair een maatschappelijke missie. De impact staat voorop en dat doen ze door grote diverse groepen in de samenleving met elkaar te verbinden, van kennis en vaardigheden te voorzien en hen te activeren binnen de samenleving (Dream Support, 2018).

Talenten als bouwstenen

Binnen de visie van Dream Support is het belangrijk om individuele talenten, maar ook talenten van een organisatie of buurt, te gebruiken als bouwstenen om positieve verandering te bewerkstelligen. Door talenten en dromen als uitgangspunt te nemen richt Dream Support zich op langetermijnoplossingen. Het focussen op talenten geeft positieve energie. Men is vaak gefocust op wat er niet goed gaat in plaats van op wat wél goed gaat. Heel vaak vinden kinderen, maar ook volwassenen, het lastig om te benoemen wat hun talenten zijn. Als je je bewust bent van je talenten, kun je eraan werken en ze versterken. Bovendien kun je je talenten dan inzetten voor een gemeenschappelijk doel, wat veel voldoening geeft (Dream Support, z.j.)

1.3. Probleemanalyse

Zoals in de aanleiding naar voren kwam is Amsterdam een stad waar veel culturele diversiteit is, maar menging moeilijk tot stand komt waardoor kwetsbare wijken ontstaan (Norder, 2018). Het lijkt er ook op dat dit een probleem is dat al langer bestaat, waar veel onderzoeken naar zijn gedaan en dat moeilijk op te lossen is (Penninx, 2017). Ruim drie generaties proberen de immigranten en hun kinderen en kleinkinderen een plaats te vinden in de Nederlandse samenleving. Zo blijkt dat vooral bij Turks-Nederlandse en Marokkaans-Nederlandse ouders het een worsteling kan zijn om je kinderen je eigen normen en waarden mee te geven in een westers land (Bucx & De Roos, 2015). Het gevolg hiervan is dat de volgende generatie zich gevangen voelt tussen meerdere culturen (Sordam, 1998). Het gevoel gevangen te zitten tussen twee culturen komt vaak voort uit het gevoel dat zij zich niet gehoord of begrepen voelen. Zodra mensen het gevoel krijgen dat er niet naar ze geluisterd wordt, haken zij letterlijk en figuurlijk af, met alle gevolgen van dien (Delfos, 2004).

Pels (1998) constateerde dat er in toenemende mate gesproken werd over opvoedingsonzekerheid ten aanzien van zowel allochtone als autochtone opvoeders in Nederland. Vrijwel alle ouders ervaren wel eens een negatieve beleving in de opvoeding. Dit houdt in dat opvoeders ontevreden zijn over de opvoeding, het zwaar vinden of zich hier veel zorgen over maken (Pels, 1998). Bij ouders met een niet-westerse afkomst, ouders uit eenoudergezinnen en ouders die onder de armoedegrens leven komt het vaker voor dat zij negatief gestemd zijn over de opvoeding (Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp, & Reijneveld, 2005).

Uit een later onderzoek van Pels (2000) bleek dat ouders met een niet-westerse afkomst zich voornamelijk zorgen maakten over of zij hun kinderen voldoende in het gareel kunnen houden. Hierbij willen ze voorkomen dat zij beïnvloed zouden worden door invloeden van buitenaf. Invloeden van buitenaf werden als bedreiging gezien en zouden de kinderen ertoe kunnen verleiden om afstand te doen van belangrijke waarden, zoals de familiewaarden (Bucx & De Roos, 2015).

Formele organisaties voor laagdrempelige opvoedondersteuning, zoals scholen en consultatiebureaus, geven ook aan dat zij in de multi-etnische stad Amsterdam moeite ondervinden als het gaat om het bereiken van migrantenouders (Redan, 2018). Gezien dat de doelgroep van het interventieprogramma 'Just Like You' nogal terughoudend kan zijn, is het een uitdaging om juist hier onderzoek naar te doen. Er zijn nog te veel barrières die een open gesprek tussen ouders en professionals in de weg staan (Redan, 2018).

Inmiddels bestaan er allerlei initiatieven met betrekking tot opvoedingsondersteuning en interventie. Eén daarvan, tevens de instelling waar dit onderzoek zal plaatsvinden, is Dream Support (Dream Support, 2017). Vanuit verschillende kanten, namelijk vanuit de eigen ervaringen van Dream Support, studies en onderzoeken, komen signalen dat een handelingsverlegenheid heerst omtrent het bespreken van diversiteit en opvoeden (Dream Support, 2017). Als ouders het gevoel hebben dat zij hun kinderen opvoeden in een maatschappij waar dreiging bestaat als het gaat om het behouden van de eigen cultuur of normen en waarden, kunnen zij dit gevoel doorgeven aan hun kinderen met als gevolg twee generaties die opgroeien in Nederland met een wantrouwend gevoel naar de dominante cultuur (Van de Donk, Oude Lansink, Möhle, & Kleijheeg, 2015). Ook voor kinderen blijkt uit onderzoek dat het erg lastig is om zich voortdurend aan te passen aan verschillende culturen (el Hadioui, 2011). Om opvoeding en diversiteit op een laagdrempelige manier bespreekbaar te maken heeft Dream Support het interventieprogramma 'Just Like You' ontwikkeld (Dream Support, 2017).

Dream Support ontwikkelt pedagogische programma's die bijdragen aan een positieve toekomst voor kinderen en jongeren (Dream Support, 2018). Hierbij erkent Dream Support de belangrijke rol van ouders als het gaat om het bereiken van kinderen en jongeren. Ouders weten vaak het best hoe het met hun kind gaat en kunnen helpen bij het verminderen van een wij-zij-gevoel bij hun kinderen (Van de Donk et al., 2015). Om het wij-zij-gevoel te verminderen stimuleert het interventieprogramma 'Just Like You' de dialoog tussen verschillende sociale of culturele groepen. Het aangaan van een dialoog met elkaar blijkt vooroordelen tegen te gaan en is een belangrijke anti-discriminatie interventie. Zo blijkt het stimuleren van empathische gevoelens een werkzaam mechanisme te zijn om vooroordelen te reduceren (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016). Op deze manier blijven de effecten ook buiten de dialoog-omgeving en voor een langere termijn bestaan (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016).

1.4. Probleemdefinitie

'Just Like You' is een interventieprogramma dat sinds 2018 bestaat en als doelstelling heeft verschillende groepen in de samenleving bij elkaar te brengen. Dit gebeurt door in dialoog met elkaar te gaan over de thema's 'opvoeding en diversiteit' en hierdoor bij te dragen aan het versterken van het pedagogisch klimaat. Het interventieprogramma 'Just Like You' is ontwikkeld naar aanleiding van een langer bestaand probleem, namelijk dat in de multiculturele samenleving soms juist meer behoefte is aan opvoedingsondersteuning maar hier weinig gebruik van wordt gemaakt (Distelbrink, van der Klein, & Ponzoni, 2017). Dit

heeft gevolgen voor het welzijn van ouders en daarmee ook voor hun kinderen die opgroeien in de multiculturele samenleving (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016).

Op dit moment hebben nog geen onderzoeken plaatsgevonden naar de ervaringen van de deelnemers met het interventieprogramma 'Just Like You'. Dream Support heeft nog geen zicht op hoe het bespreekbaar maken van de thema's 'opvoeding en diversiteit' bij de deelnemers bijdraagt aan het versterken van het pedagogisch klimaat. Ook heeft Dream Support nog geen inzicht in de vraag hoe de deelnemers het interventieprogramma 'Just Like You' ervaren als vorm van opvoedingsondersteuning.

1.5. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om vanuit de ervaringen van de deelnemers aan het interventieprogramma 'Just Like You' voor Dream Support inzichtelijk te maken of het spel 'Just Like You' bijdraagt aan de opvoedingsondersteuning en het versterken van een pedagogisch klimaat in de multiculturele samenleving. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen ervoor zorgen dat aanbevelingen kunnen worden gedaan aan Dream Support over de inzet van het interventieprogramma 'Just Like You'. Dit onderzoek draagt daarom bij aan het creëren van kansen voor Dream Support. Gezien er nog geen eerder onderzoek heeft plaatsgevonden naar de ervaringen van de deelnemers met betrekking tot de opvoeding, diversiteit en opvoedingsondersteuning is nog niet duidelijk wat het probleem is en wiens probleem dat is. Dit onderzoek zal dat moeten uitwijzen. Binnen de interventiecyclus bevindt dit onderzoek zich in de evaluerende fase. Dit onderzoek heeft daarom een beschrijvende functie.

1.6. Hoofd- en deelvragen

Hieronder zullen de hoofd- en deelvragen worden geformuleerd uit de hierboven beschreven probleemanalyse, probleemdefinitie en doelstelling.

Hoofdvraag van het onderzoek

"Hoe ervaren deelnemers het interventieprogramma 'Just Like You' als bijdrage aan opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?"

Deelvragen literatuuronderzoek

1. "Wat is het belang van opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?"
2. "Op wat voor manier draagt het interventieprogramma 'Just Like You' bij aan de opvoedingsondersteuning?"

Veldvragen onderzoek

1. Hoe ervaren deelnemers aan 'Just Like You' opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?
2. Wat zijn de ervaringen van deelnemers van 'Just Like You' met de bijdrage van 'Just Like You' aan de opvoedingsondersteuning?

1.7. Pedagogische, maatschappelijke en grootstedelijke relevantie

Pedagogische relevantie

Dit onderzoek wordt gedaan in opdracht van Dream Support en zal zich richten op het interventieprogramma 'Just Like You' dat door Dream Support is ontwikkeld. Het interventieprogramma 'Just Like You' heeft als doel het bevorderen van een dialoog over 'opvoeding en diversiteit' met moeilijk bereikbare ouders en buurtbewoners om zo het pedagogisch klimaat te versterken. Gezien vanuit een pedagogisch perspectief is 'Just Like You' dus een vorm van laagdrempelige en informele opvoedingsondersteuning en mogelijk draagt dit onderzoek bij aan het versterken van die pedagogische functie van 'Just Like You'. Het is een praktische tool die hulpverleners en professionals helpt bij het bespreekbaar maken van het thema diversiteit en opvoeding. Hiervoor is nodig dat onderwerpen besproken worden die ervoor zorgen dat beide partijen, de peer-educators, professionals en deelnemers, een veilig en open gevoel hebben (H., van de Kolk, persoonlijke communicatie, 18 september 2018). Meestal kan dit door in de groep te kijken naar wat voor overeenkomsten zij hebben of door te luisteren naar elkaars persoonlijke verhalen die juist verschillend zijn van ouders en professionals met een andere nationaliteit. H. van de Kolk (persoonlijke gesprek, 18 september 2018) beschrijft dit mooi door te zeggen: "Iedereen heeft een mooi verhaal. Dit willen wij graag met elkaar delen". Doordat ouders het gevoel krijgen dat zij in alle veiligheid een open gesprek kunnen voeren, in een groep bestaande uit ouders en buurtbewoners met verschillende nationaliteiten, is het de bedoeling dat zij zich ook veiliger in de maatschappij voelen (Van de Donk et al., 2015).

Maatschappelijke- en grootstedelijke relevantie

Dream Support is een maatschappelijk betrokken organisatie en ontwikkelt programma's naar aanleiding van bestaande maatschappelijke problemen. Dream Support is één van de organisaties in Amsterdam die zich actief bezighoudt met verbeteringen op het gebied van de opvoeding en hierbij gebruik maakt van de informatie die zij hebben over de buurt/stad waarin zij zijn gevestigd (Dream Support, 2018). Doordat maar liefst honderdtachtig nationaliteiten woonachtig zijn in Amsterdam is vanuit de gemeente Amsterdam veel

aandacht voor diversiteit en hoe je deze juist kunt gebruiken om de stad krachtiger te maken (Amsterdam, z.j.). Dat een stad met honderdtachtig verschillende nationaliteiten ook risico's met zich meebrengt wordt niet ontkend. Het hebben van een stad met veel culturele diversiteit kan ook zorgen voor spanningen tussen bevolkingsgroepen, onbegrip of zelfs sociale uitsluiting. De mate waarin Amsterdam gebruik weet te maken van de krachten van culturele diversiteit hangt af van hoe op jonge leeftijd al aandacht wordt besteed aan hoe kinderen kunnen opgroeien tot wereldburgers met een breed referentiekader (Amsterdam, z.j.). Dream Support is een organisatie die door middel van creativiteit initiatieven bedenkt om hieraan bij te dragen. Het interventieprogramma 'Just Like You' is tot nu toe vooral in Amsterdam toegepast maar zou in alle grote steden in Nederland van toegevoegde waarde kunnen zijn. In Haarlem en Den Haag is het spel ook geïntroduceerd en wordt nagedacht over hoe het daar toegepast kan worden.

Met dit onderzoek kan gekeken worden naar hoe de bijdrage van het interventieprogramma 'Just Like You' aan de opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving wordt ervaren door de doelgroep.

1.8. Leeswijzer

Dit onderzoek begint met een definitie van de centrale begrippen en gaat daarna in op de beantwoording van de hoofdvraag. Dit onderzoek is in vijf hoofdstukken ingedeeld. Het eerste hoofdstuk staat aan het begin van dit onderzoeksrapport geeft een beschrijving van de praktijk en het praktijkprobleem.

Hoofdstuk twee zet het theoretische kader van het onderzoek uiteen en beantwoordt de deelvragen. Het hoofdstuk eindigt met een eindconclusie en de implicaties voor het veldonderzoek.

In het derde hoofdstuk staat de methodologie waar gebruik van is gemaakt voor dit onderzoek. Hierbij worden de onderzoeksstrategie, populatie en steekproef, het gebruikte meetinstrument, de procedure data-verzameling, data-analyse, betrouwbaarheid en validiteit en de ethische verantwoording uiteengezet.

In het vierde hoofdstuk worden de uit het veldonderzoek verkregen resultaten objectief gepresenteerd. Tot slot worden de resultaten in het vijfde hoofdstuk geanalyseerd weergegeven. Hier wordt een antwoord gegeven op de hoofdvraag op basis van het literatuuronderzoek, de interviews en de observaties. In dit hoofdstuk wordt ook ingegaan op de sterke en zwakke punten van dit onderzoek bij de discussie.

1.9. Definitie centrale begrippen

Opvoedingsondersteuning:

Opvoedingsondersteuning is hulp bij de opvoeding. Als de opvoeding niet helemaal vanzelf gaat kunnen ouders om hulp vragen bij de opvoeding. Dit kan in de eigen sociale kring of bij formele organisaties (Janssen, 2011). Bij het ondersteunen van ouders bij de opvoeding wordt rekening gehouden met het bevorderen van de ontwikkeling van kinderen en wordt gestreefd naar het verminderen of voorkomen van problemen bij de opvoeding (Janssen, 2011).

Multiculturele samenleving:

Met multiculturele samenleving wordt een samenleving bedoeld waarin mensen met verschillende achtergronden met elkaar samenleven. Het gaat hierbij om verschillende achtergronden wat betreft cultuur en religie onder de koepel van een algemene dominante cultuur (Wilterdink & Heerikhuizen, 2017).

Interventieprogramma:

Een interventie is een bewust geplande ingreep in een groep met als doel het functioneren van de groep te veranderen. Bij het uitvoeren van een interventie kan gebruik worden gemaakt van de volgende drie stappen: ingreep om het veranderingsproces te sturen in een gewenste richting, een concrete activiteit uitvoeren/bespreekbaar maken en interactie met actoren om hen te ondersteunen in een veranderingstraject (Boonstra, 2004). Het interventieprogramma 'Just Like You' is een interventie die als doel heeft de opvoeding en diversiteit bespreekbaar te maken (Dream Support, 2018).

Deelnemers:

De deelnemers waarover wordt gesproken in dit onderzoek zijn ouders en vrijwilligers die deelnemen aan het interventieprogramma 'Just Like You'. De deelnemers en tevens de doelgroep van dit interventieprogramma zijn vaak ouders in kwetsbare wijken met diverse culturele achtergronden. Het interventieprogramma 'Just Like You' bestond oorspronkelijk alleen uit fysieke bijeenkomsten. Daar is later een onlinetraining aan toegevoegd. Sinds corona zijn de fysieke bijeenkomsten omgezet naar online bijeenkomsten. De deelnemers in dit onderzoek hebben deelgenomen aan de fysieke en online bijeenkomsten en de onlinetraining gevolgd.

2. Literatuuronderzoek

2.1. “Wat is het belang van opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?”

2.1.1. Wat is opvoedingsondersteuning?

Opvoedingsondersteuning in het algemeen is gericht op het verbeteren van de opvoedingssituatie van kinderen en heeft drie concrete doelen: preventie van zorgen en problemen door de ouders te informeren, het helpen oplossen van bestaande zorgen en problemen en het versterken van de pedagogische competenties en vaardigheden van ouders (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Volgens het huidige beleid en de relevante wetgeving daartoe wordt opvoedingsondersteuning omschreven als het ondersteunen van ouders in het algemeen, het ondersteunen van ouders in hun rol als opvoeder (met lichte tot meer intensieve ondersteuningsvormen) en het helpen bij het vervullen van opvoedingstaken (Oudhof, De Ruiter, Kamphuis, L'Hoir, & Prinsen, 2013). In 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) aangevuld met functies, zoals op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen die problemen hebben met opgroeien en van ouders die problemen hebben met opvoeden. Met deze aanvulling ziet de WMO er als volgt uit: informatie en advies, signalering, toeleiding naar het hulpaanbod, lichte pedagogische hulp en coördinatie van zorg op lokaal niveau (Oudhof et al., 2013).

Het begrip opvoedingsondersteuning bestaat uit twee onderdelen, namelijk opvoeding en ondersteuning. De Dikke Van Dale definieert het woord ‘opvoeding’ als *“lichamelijk en geestelijk vormen oftewel grootbrengen”*. De jeugdgezondheidszorg richtlijn, genaamd de JGZ-richtlijn, komende uit 2013, geeft een bredere omschrijving van wat opvoeding is. Hier wordt de opvoeding omschreven als een specifieke vorm van interactie tussen ouders en kinderen waarbij gewoonten, vaardigheden en inzichten worden overgedragen van ouder naar kind, die het kind vervolgens in staat stellen om een eigen identiteit te ontwikkelen en adequaat te functioneren in de maatschappij (Oudhof et al., 2013). De JGZ-richtlijn (2013) maakt een onderscheid tussen intentioneel en functioneel opvoeden, oftewel de expliciete en impliciete sturing van het opvoedingsproces. Bij functionele opvoeding gaat het om de dagelijkse omgang tussen ouders en hun kinderen (wat geheel intuïtief en vanzelfsprekend gaat), zoals hoe ouders fungeren als rolmodel voor hun kinderen en hoe ze reageren op hun gedrag (Oudhof et al., 2013). Bij intentionele opvoeding gaat het om een meer nadrukkelijke vorm van sturing waarbij de ouder zich bewust richt op het beïnvloeden van het gedrag van kinderen of wanneer de ouder de ontwikkeling probeert te stimuleren in een bepaalde richting (Oudhof et al., 2013).

Opvoeden is niet iets wat helemaal vanzelf gaat: het is een mooie maar ook uitdagende taak voor ouders (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). De opvoeding gaat gepaard met onzekerheid, zorgen, twijfels, vragen en soms ook problemen. Alle ouders hebben wel eens vragen of zorgen over de opvoeding (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Als ouders er zelf niet uitkomen kunnen ze vaak in de omgeving vragen stellen aan andere ouders of ervaringen delen. Sociale steun is hierbij een belangrijke en informele vorm van opvoedingsondersteuning. Echter, niet alle ouders hebben sociale steun in hun omgeving tot hun beschikking en indien deze steun er wel is, is deze veelal beperkt. In dat geval zijn er ook formele organisaties waar ouders hun opvoedvragen kunnen stellen en eventuele begeleiding kunnen krijgen (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). We spreken dan van formele opvoedingsondersteuning.

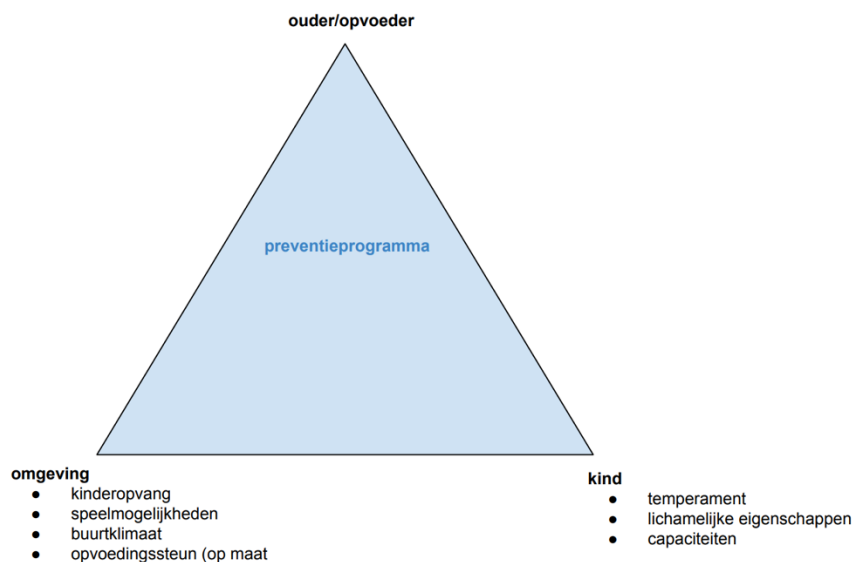
2.1.2. Verschillende functies van opvoedingsondersteuning

Opvoedingsondersteuning met behulp van professionals vindt plaats op veel manieren en op verschillende plekken (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Er zijn formele en informele organisaties waar ouders vragen kunnen stellen, begeleiding kunnen krijgen en geïnformeerd kunnen worden. Uiteraard moeten deze organisaties aansluiten bij de behoeftes van ouders en makkelijk bereikbaar zijn zodat ze hun functie als opvoedingsondersteuners kunnen vervullen (Speentjes, Goossens, & van der Linden, 2009).

Een voorbeeld van (in)formele organisaties waar ouders vaak opvoedingsondersteuning zoeken zijn consultatiebureaus, scholen, kinderdagverblijven of organisaties waar professionele opvoedkundigen en psychologen werken (Speentjes et al., 2009).

De opvoedingsondersteuning die deze organisaties bieden heeft verschillende functies. De opvoedingsondersteuning heeft voornamelijk een preventieve functie en is erop gericht opvoedproblemen te reduceren of te voorkomen (Janssen, 2013). Andere functies zijn het geven van informatie en voorlichting over de ontwikkeling en opvoeding van kinderen, het bieden van pedagogische advisering en licht pedagogische hulp, het bieden van ondersteuning aan de ouders bij de opvoeding en het bevorderen van een stimulerende pedagogische omgeving (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2013). Vanuit de jeugdgezondheidszorg is opvoedingsondersteuning vooral gericht op normale opvoedvragen en opvoedproblemen normaal te houden (NCJ, 2013). Het kan helpen om zorgen bij ouders over de opvoeding te reduceren of af te nemen (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016).

Binnen de opvoedingsondersteuning wordt vaak gebruik gemaakt van enkele theorieën om te bepalen wanneer er sprake is van een normale of problematische opvoeding of gewoon om de situatie van een kind en zijn omgeving in kaart te brengen (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Een veelgebruikte theorie is bijvoorbeeld de transactionele ontwikkelingstheorie (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Deze transactionele ontwikkelingstheorie gaat ervan uit dat ouders zich (transactioneel) samen met hun kind ontwikkelen in de omgeving waarin zij leven (zie afbeelding 1). Dit houdt in dat ouders zich ervan bewust worden gemaakt dat een probleem niet alleen bij het kind ligt of alleen bij henzelf. Hierdoor kunnen hulpverleners ouders perspectief en inzicht bieden bij de opvoeding. De opvoeding wordt zo een wederkerig proces (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016).

Afbeelding 1. Transactionele ontwikkelingsmodel, Kind-ouder-omgeving (Burggraaff-Huiskes, 2016).

Ook simpelweg informeren kan ouders inzicht bieden waardoor een probleem niet meer wordt gezien als probleem maar gewoon als ontwikkelingsfase waarin een kind zich bevindt (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). De rol van ouders als opvoeders verandert hier ook mee, met als gevolg dat de onzekerheid bij ouders kan toenemen (Akkerman, Blokland, Hagens, & Kleverlaan, 2004). Hierbij wordt door de hulpverlener vaak gebruik gemaakt van het overzicht van ontwikkelingsopgaven en opvoedtaken (Rigter, 2002). Dat een kind in de vroege adolescentie meningen van leeftijdgenoten belangrijker vindt dan van de ouders is bijvoorbeeld een normale ontwikkelingsopgave (Rigter, 2002). Door ouders te informeren en tools te geven over hoe zij hiermee kunnen omgaan kunnen zij hier beter op anticiperen en meer zeker in hun schoenen staan als opvoeders (Akkerman et al., 2004). Om tot slot te meten of de functie van de opvoedingsondersteuning effect heeft wordt voornamelijk

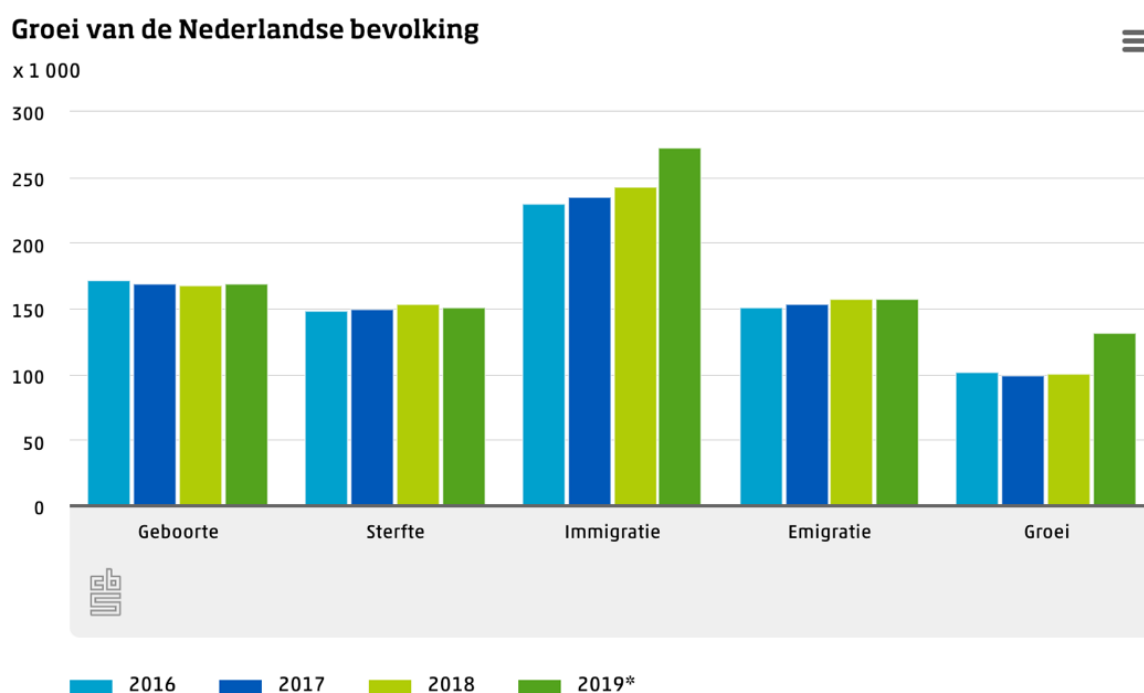
gekeken naar het stijgen van het welbevinden van ouders en hun kinderen (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Concreet betekent dit dat wanneer het welbevinden is gestegen, de functie van de opvoedingsondersteuning, zoals bijvoorbeeld de preventieve functie (opvoedproblemen reduceren of voorkomen), een positief effect heeft gehad.

2.1.3. Opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving

Multiculturele samenleving in Nederland

In Nederland wordt de samenleving gevormd door 17,4 miljoen inwoners en ieder jaar komen hier gemiddeld tweeëndertigduizend inwoners bij (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020).

Dit zijn niet alleen immigranten vanuit het buitenland, maar hiertoe behoren ook levendgeborenen. Naast de levendgeborenen overlijdt ook een deel van de bevolking en emigreren Nederlanders naar het buitenland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020). In afbeelding 2 is de groei van de Nederlandse bevolking te zien.

Afbeelding 2: Groei van de Nederlandse bevolking (CBS, 2020)

De bevolkingsgroei in Nederland staat niet stil. Er komen steeds meer bewoners bij, waaronder ook veel mensen met een andere culturele achtergrond. We spreken hierdoor van een multiculturele samenleving. Een multiculturele samenleving is een samenleving waarin mensen met verschillende culturen met elkaar samenleven en opgroeien (Wilterdink & Van Heerikhuizen, 2013). Dit betekent dus ook dat verschillende groepen mensen met elkaar opgroeien met verschillende opvattingen over hoe 'normale' volwassenen zich horen

te gedragen (Wilterdink & Van Heerikhuizen, 2013). De overdracht van cultuur begint bij de opvoeding. Zoals in paragraaf 2.1.1. uiteen wordt gezet, wordt de opvoeding door de JGZ-richtlijn omschreven als specifieke vorm van interactie tussen ouders en kinderen waarbij gewoonten, vaardigheden en inzichten worden overgedragen die het kind in staat stellen een eigen identiteit te ontwikkelen en adequaat te functioneren in de maatschappij (Oudhof et al., 2013). De opvoeding in een multiculturele samenleving is een spannende onderneming, zeker voor ouders van een niet-westerse afkomst (Pels, 2010). Om een voorbeeld te geven zal in het navolgende een veelvoorkomende situatie in Nederland beschreven worden waarmee ouders en kinderen met een niet-westerse afkomst vaak worstelen. Vervolgens zal uiteen worden gezet hoe in het licht van opvoedingsondersteuning hiernaar gekeken wordt.

Opvoeden met een andere culturele achtergrond in Nederland

In Nederland komt het vaak voor dat ouders met een niet-westerse afkomst in hun recente geschiedenis een omschakeling hebben gemaakt van de ene naar de andere cultuur, van veelal het 'laagontwikkelde' platteland, naar een 'hoogontwikkelde' economische stad (Pels, 2010). Bovendien wonen zij vooral in grotere steden en dan met name in wijken met een sterk gemengde etnische samenstelling (Kullberg & Nicolaas, 2009). Er ontstaat hierdoor een worsteling met de nieuwe wereld waardoor zij meer dan autochtone ouders met gevoelens van onmacht en onzekerheid kampen (Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Migrantenouders hebben tevens vaak een omschakeling gemaakt van een wij-cultuur naar een ik-cultuur (van den Berg, 2017).

Bij een wij-cultuur, oftewel collectivistische cultuur, worden individuen vanaf hun geboorte opgenomen in een hechte groep die levenslange bescherming biedt in ruil voor onvoorwaardelijke loyaliteit (Verharen & Hooghiemstra, 2013). Bij een cultuur die meer gericht is op het individu, de ik-cultuur, staat het belang van het individu voorop. Er wordt verwacht dat een individu voor zichzelf zorgt, een eigen mening heeft en de eigen belangen hierbij vooropstelt (Verharen & Hooghiemstra, 2013). Kinderen van migrantengezinnen groeien op in een land waarin het behouden van traditionele waarden, niet op de voorgrond staat, terwijl thuis vooral de traditionele - vaak verworven met het geloof - opvoeding wordt gehanteerd (el Hadioui, 2011).

Bij de opvoeding binnen migrantengezinnen horen een aantal waardes, principes, normen en codes die het individu in een collectief verband (wij-cultuur) plaatsen, waarbij het individu tijdens de opvoeding wordt voorbereid op een vanzelfsprekende identiteit. Het is dan niet nodig om constant alles in twijfel te trekken of te bediscussiëren (el Hadioui, 2011). Op school worden de kinderen echter geconfronteerd met een cultuur waarin juist de nadruk ligt op centrale vaardigheden zoals het bespreekbaar maken van opvattingen, visies en worden

emoties in het bijzonder benadrukt (el Hadioui, 2011). Het ontwikkelen van een kritische houding, het publiekelijk presenteren van eigen meningen en visies en het bespreekbaar maken van persoonlijke knelpunten en emoties staat hier op de voorgrond (el Hadioui, 2011). Ook op straat krijgen deze kinderen te maken met een nieuwe uitdaging. Op straat zijn er geen regels waaraan gehouden moet worden en kan een eigen identiteit ontwikkeld worden (Kooijmans, 2016). Het ontdekken van deze identiteit kan verschillende vormen aannemen. Het ontdekken kan gepaard gaan met de eigen identiteitsontwikkeling, maar kan tegelijkertijd ook omslaan in straatgedrag (Kooijmans, 2016). Dat laatste kan risico op criminaliteit met zich meebrengen (Kooijmans, 2016). Gevoelsmatig kan het voor kinderen ontzettend lastig zijn om voortdurend te switchen tussen de verschillende communicatievormen waarmee zij te maken krijgen. Dit fenomeen wordt ook wel een mismatch genoemd (el Hadioui, 2011). Met deze mismatch wordt het verschil bedoeld tussen de manier waarop cultuuroverdracht tijdens de opvoeding thuis plaatsvindt en de manier waarop cultuuroverdracht op kinderen tijdens school of op straat plaatsvindt.

Opvoedingsondersteuning en diversiteit

Binnen de opvoedingsondersteuning wordt gekeken naar de manier waarop ouders hun kinderen opvoeden en wat over die opvoedingsstijl bekend is om de situatie inzichtelijk te maken. De autoritatieve opvoedstijl, ook wel de democratische opvoedingsstijl genoemd, geldt in Nederland als de norm (Pels, 2010). In Nederland wordt gezegd dat de autoritatieve gezinsopvoeding kinderen het best voorbereidt op het leven in een democratische samenleving (De Winter, 2004). Deze opvoeding biedt hun de beste kansen qua sociale empathie, ontwikkeling en maatschappelijk succes (Pels, 2010).

Ouders hanteren vaak één van de volgende vier opvoedstijlen: de autoritaire, autoritatief, permissieve en verwaarlozende (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Bij een autoritaire opvoedstijl stellen ouders veel eisen die vaak gebaseerd zijn op hun eigen ideeën en wensen. Er wordt weinig sensitief inlevingsvermogen getoond en er worden strenge regels gehanteerd (Feldman, 2016). Bij een autoritatieve opvoedstijl stellen ouders ook veel eisen, maar zijn de ouders ook sensitief en begripvol. Er wordt bijvoorbeeld ook veel overlegd met het kind (Feldman, 2016). Bij een permissieve opvoedstijl zijn ouders bovenmatig betrokken bij hun kinderen, geven geen grenzen aan en geven vaak toe aan de wensen van hun kinderen. Dit lijkt mooi maar een gevolg hiervan is dat de kinderen moeilijkheden bevinden bij het ontwikkelen van autonomie en zelfstandigheid en minder prestatiemotivatie hebben (Feldman, 2016). De verwaarlozende opvoedstijl staat voor een opvoeding waarbij de ouders weinig inlevingsvermogen tonen, geen grenzen stellen en weinig interesse tonen in hun kind (Feldman, 2016).

Omdat we in een multiculturele samenleving leven bestaan verschillen in hoe autochtone Nederlanders hun kinderen opvoeden en hoe autochtone Nederlanders hun kinderen opvoeden (Hamria, 2010). Bij het voorbeeld van de opvoeding bij ouders met een niet-westerse achtergrond worden hoge eisen gesteld aan zelfcontrole en discipline bij het kind, maar zijn de ouders weinig sensitief en betrokken en geven geen emotionele warmte (Hamria, 2010). De opvoedingsstijl die hierbij past is de autoritaire opvoeding. Deze wordt niet alleen toegepast door Nederlanders met een niet-westerse achtergrond, maar ook door veel minderheden in de samenleving (De Looze, 2013).

Uit het voorgaande blijkt dat het noodzakelijk is om opvoedingsondersteuning te bieden binnen de multiculturele samenleving. Buiten dat ouders met een migratie-achtergrond vaak meer problemen en onzekerheid ervaren bij de opvoeding heeft dit ook gevolgen voor de ontwikkeling van de kinderen (Pels, 2010). Toch stappen ouders met een migratie-achtergrond niet zo gauw naar een hulpverlener (NCJ, 2013). Organisaties binnen de opvoedingsondersteuning zullen daarom zelf moeten zoeken naar manieren waarmee hun bereikbaarheid wordt vergroot.

Bereikbaarheid

Met de veranderde samenleving verandert ook de behoefte van ouders en de manier waarop hulpverleners binnen de opvoedingsondersteuning hun hulp aanbieden (Speentjes et al., 2009). Tegenwoordig is er veel aandacht voor diversiteit binnen de opvoedingsondersteuning (NCJ, 2013). De weg naar de opvoedingsondersteuning is voor onder andere ouders met een migrantenachtergrond niet zo eenvoudig volgens veel hulpverleners (Distelbrink, van der Klein, & Ponzoni, 2017). Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals taal- of cultuurverschillen of bepaalde opvattingen over formele organisaties (Distelbrink et al., 2017).

Een belangrijke factor die speelt bij het bieden van hulpverlening is de bereikbaarheid (Distelbrink et al., 2017). Het is bekend dat het eigen netwerk vaak een grote rol speelt bij het opvoeden en opgroeien van de kinderen, met name bij ouders die minder snel hulp zoeken bij formele opvoedingsondersteuningsorganisaties (Distelbrink et al., 2017). Informele organisaties binnen de opvoedingsondersteuning zijn juist laagdrempeliger en bieden vaak een oplossing hiervoor (Distelbrink et al., 2017). Vanwege de collectieve oriëntatie kan een benadering via de familie of het eigen netwerk bij diverse etnische groepen beter werken (Omlo, 2017). Volgens het NCJ (2013) kan voor het bereiken van moeilijk bereikbare ouders gebruik gemaakt worden van bestaande ontmoetingsplaatsen, sleutelfiguren en passende sociale media. Sleutelfiguren zijn mensen die veel vertrouwen genieten bij moeilijk bereikbare ouders. Voorbeelden hiervan zijn onder meer moeders met

veel aanzien binnen hun sociaaleconomische groep of consulenten bij sociale zaken, die bijstandsuitkeringen verstrekken (NCJ, 2013). Ook via mond-tot-mondreclame kan informatie over de opvoeding worden doorgegeven. Dit kan bijvoorbeeld via scholen, consultatiebureaus, de huisarts, buurthuizen, kerken en moskeeën of de sociale dienst (NCJ, 2013).

Uit onderzoek blijkt in dat kader dat ouders met een migrantenachtergrond problemen of vragen over de opvoeding het liefst delen met de huisarts of op school (Speentjes et al., 2009). Het is daarom van groot belang om ook huisartsen en leraren bewust te maken van het feit dat ouders de behoefte aan opvoedingsondersteuning vaak bij hen neerleggen (NCJ, 2013). Zij kunnen een rol spelen in het doorverwijzen, het informeren over de mogelijkheden die er zijn en bij het signaleren van problemen (NCJ, 2013).

Cultuursensitiviteit

Binnen de hulpverlening is dus al veel nagedacht over hoe moeilijk bereikbare ouders bereikt kunnen worden. Toch is bereikbaarheid alleen niet voldoende. Een hulpverlener moet in staat zijn om cultuursensitief te handelen (Omlo, 2017). Dit houdt in dat er inzicht is in een bepaalde cultuur, diversiteit binnen groepen en dat sprake is van een respectvolle, open en onbevooroordeelde houding en empathisch vermogen richting ouders (Omlo, 2017). Het kan betekenen dat nagedacht moet worden over de eventuele vraagstukken die spelen binnen een bepaalde groep en rekening gehouden wordt met schoolniveau (analfabetisme) of met bepaalde religieuze regels (NCJ, 2013). Uit onderzoek blijkt dat binnen de hulpverlening nog veel in te halen valt als het gaat om cultuursensitiviteit (Maas, 2017). Bij de ene hulpverlener kan onwetendheid leiden tot aversie tegen cliënten met een andere culturele achtergrond, terwijl de andere hulpverlener er alles aan doet om cultuursensitief te handelen en hierdoor verdoemd (Maas, 2017). Waar niet-westerse ouders het moeilijk vinden om vanuit hun eigen referentiekader op te voeden in een westers land, worstelen ook hulpverleners met hun eigen - vaak westerse - referentiekader. Opvoedingsondersteuning werkt pas als er tijd en ruimte is om naar elkaar te luisteren en met elkaar stil te staan bij een opvoedkundig vraagstuk (Distelbrink et al., 2017).

2.2. “Op wat voor manier draagt het interventieprogramma ‘Just Like You’ bij aan de opvoedingsondersteuning?”

2.2.1. Achtergronden van het ontwikkelingsprogramma ‘Just Like You’

‘Just Like You’ is een interventieprogramma in spelvorm dat bedacht is door Hanne van der Kolk, de oprichtster van Dream Support. Dream Support is een maatschappelijk betrokken organisatie die programma’s ontwikkelt die bijdragen aan positiviteit, activatie en verandering

voor gemeenschappen (Dream Support, z.j.). Het interventieprogramma 'Just Like You' is ontwikkeld naar aanleiding van een al langer bestaand maatschappelijk probleem, namelijk uitdagingen die niet-westerse Nederlanders ervaren bij het opvoeden van hun kinderen in Nederland (Pels, 2010). Bij het interventieprogramma 'Just Like You' wordt gebruik gemaakt van actuele onderzoeken die zijn uitgevoerd over maatschappelijke problemen.

Eén van de onderzoeken is het onderzoek van hoogleraar pedagogiek Misha de Winter (2017) dat gaat over hoop, genaamd "Pedagogiek Over Hoop". Hij schrijft over hoe hij zich zorgen maakt over de ontwikkeling van jongeren in onze maatschappij met alle gevolgen van dien, zoals radicalisering, criminaliteit en nationalisme (de Winter, 2017). Optimisme en hoop bij de opvoeding zouden dé oplossing zijn volgens Misha (2017). Een ander onderzoek waar bij de ontwikkeling van 'Just Like You' gebruik van is gemaakt is een onderzoek uit 2016 van Kennisplatform Integratie & Samenleving dat "Dialoog Tegen Discriminatie" heet (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016). Dit onderzoek heeft onderzocht of een dialoogbijeenkomst invloed kan hebben op vooroordelen en discriminatie, stereotypen over groepen met een andere etnische afkomst, huidskleur en/of religie (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016). Een belangrijke factor die wordt genoemd is het stimuleren van empathische gevoelens. Om dit te bereiken tijdens een dialoogbijeenkomst worden drie randvoorwaarden benoemd: bereidheid om zich in te leven, een positief zelfbeeld en het kunnen beschrijven van moeilijke of onrechtvaardige situaties tijdens zo'n dialoogbijeenkomst (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016). Bij het ontwikkelen van het spel zijn bovenstaande randvoorwaarden toegepast.

2.2.2. Methode 'Just Like You'

'Just Like You' is een interventieprogramma waarbij tijdens dialoogbijeenkomsten mensen met verschillende culturele achtergronden gestimuleerd worden om met elkaar in gesprek te gaan. Als hulpmiddel krijgen zij een dobbelsteen en kaarten waar vragen over opvoeding en diversiteit op staan. Het spel bevat ook hulpmiddelen die het aangaan van een dialoog met elkaar stimuleren, zoals kaarten met emoticons die aangeven hoe een deelnemer zich voelt na het horen van een verhaal. In plaats van direct te reageren op wat gezegd wordt kunnen de deelnemers met een emoticon reageren, waarna de verteller iemand uitkiest voor toelichting (Dream Support, z.j.). Op deze manier wordt een omgeving gecreëerd waarbij deelnemers vooral luisteren in plaats van reageren (Vonk, 2010). Het idee is dat de deelnemers van tevoren wel vooroordelen over elkaar kunnen hebben maar dat uit de antwoorden op de vragen zou kunnen blijken dat er juist veel raakvlakken zijn met elkaar tijdens de opvoeding (H., van de Kolk, persoonlijke communicatie, 18 september 2018). Hierdoor ontstaat een perspectiefwisseling.

Bij het vertellen van een verhaal kan het eigen perspectief vertroebeld zijn door negatieve ervaringen in het verleden waardoor gedacht kan worden dat mensen om je heen niet geïnteresseerd zijn in jouw verhaal of zelfs negatieve vooroordelen hebben hierbij (Geerse, 2018). Negatieve vooroordelen ontstaan vaak vanuit de eigen impliciete bias, oftewel onbewuste vooroordelen (Geerse, 2018). Onbewuste vooroordelen worden gezien als belangrijke factor in segregatie tussen bevolkingsgroepen en discriminatie (Lub, de Groot & Schaafsma, 2011). De dialoogmethode blijkt een werkzame methode te zijn om negatieve vooroordelen tegen te gaan doordat het empathische gevoelens stimuleert (Felten, Keuzenkamp & Taouanza, 2016). Door verschillende verhalen te horen worden deelnemers bewust gemaakt van de eigen stereotype beelden over andere bevolkingsgroepen (Lub, de Groot & Schaafsma, 2011).

In een individualistische samenleving komen ouders minder snel met elkaar in contact om over de opvoeding te praten en eigen ervaringen te delen waardoor zij het gevoel kunnen krijgen dat zij de opvoeding alleen moeten doen (De Winter, 2013). Dialoogbijeenkomsten over de opvoeding zorgen ervoor dat ouders het gevoel hebben dat ze er niet alleen voor staan. Dit werkt tevens bevorderend voor het sociale welzijn van ouders (Gravesteijn, 2018).

Naast de dialoogbijeenkomsten wordt ook een onlinetraining aangeboden die is gericht op het verbeteren van de pedagogische vaardigheden. Ouders worden bij deze trainingen bewust gemaakt van de verschillende leefdomenien waar kinderen zich ontwikkelen (thuis, school en op straat). Ook wordt stilgestaan bij het eigen ouderschap zodat kinderen zich positief kunnen ontwikkelen en wordt gekeken hoe de eigen opvoeding en diversiteit op een positieve en verbindende manier bespreekbaar gemaakt kan worden (Dream Support, z.j.).

De methode waar het interventieprogramma 'Just Like You' gebruik van maakt komt veel overeen met de hoe informele organisaties binnen de opvoedingsondersteuning creatief inspelen op hoe hulpverlening aangeboden kan worden in een multiculturele samenleving. Door het inzetten van het interventieprogramma wil Dream Support moeilijk bereikbare buurtbewoners bereiken en (in)formele organisaties en beleidsmakers meer inzicht bieden in hoe de eigen cultuur en opvoeding en die van anderen soms kan botsen met elkaar, maar tegelijk ook vele mogelijkheden biedt (Dream Support, z.j.). Om zoveel mogelijk ouders te bereiken maakt 'Just Like You' gebruik van sleutelfiguren in de wijk (Dream Support, z.j.). Deze sleutelfiguren krijgen een korte cursus over wat opvoedingsondersteuning inhoudt en worden na het behalen van deze cursus benoemd tot peer-educators (Dream Support, z.j.). Vervolgens worden ouders door middel van het spel gestimuleerd om dialogen met elkaar te voeren. Door een open gesprek met elkaar te voeren kan een vertrouwensband ontstaan en kunnen verschillen binnen de opvoeding of opvoedproblemen met elkaar besproken worden (Omlo, 2017). Het voeren van een dialoog met elkaar is geen gemakkelijke taak. Een open

en onderzoekende houding is bijvoorbeeld van groot belang om een dialoog te voeren (Vonk, 2010). Doordat het interventieprogramma 'Just Like You' in een spelvorm wordt aangeboden, waarbij ouders ook tools krijgen die hierbij helpen, wordt het voeren van een open dialoog met elkaar gestimuleerd (Meijers & Mittendorff, 2017). In de volgende paragraaf wordt ingegaan op wat een dialoog is en waarom het voeren van een goede dialoog waardevol kan zijn.

2.2.3. Wat is een dialoog?

De Dikke van Dale geeft als betekenis voor dialoog een "*Gesprek van twee personen of een discussie, overleg*". Wanneer verder wordt gekeken dan de woordenboekdefinitie zien we dat een dialoog een diepere betekenis heeft. Eén van de grondleggers van de dialoog is Socrates, een klassiek Griekse filosoof (Vonk, 2010). In de Griekse oudheid ontdekte hij dat door met een open houding een gesprek aan te gaan nieuwe inzichten gevormd konden worden. Een socratisch dialoog is een vorm van een uitgebreide dialoog waarbij een gezamenlijk onderzoekende houding vereist is (Vonk, 2010). Een dialoog verschilt van een debat of discussie doordat het geen specifiek doel wil bereiken of een meningsverschil wil winnen door anderen te overtuigen (Singh, 2017). Een en ander staat haaks tegenover de doelstellingen van een dialoog en kan ervoor zorgen dat het niet lukt om een dialoog te voeren. Het geven van adviezen en tips en reageren in plaats van luisteren zijn voorbeelden van enkele andere belemmeringen (Singh, 2017). Eén van de belangrijkste voorwaarden voor een geslaagde dialoog is luisteren. Hierbij wordt met luisteren écht luisteren bedoeld en niet enkel het feit dat je hoort wat iemand zegt. In een dialoog gaat het erom dat je moeite doet om te begrijpen wat de ander probeert over te brengen en welke drijfveren daarachter liggen (Koops, 2011). Daar horen enkele vaardigheden bij:

- De ander laten uitspreken: *Hier gaat het erom dat je kunt herkennen wanneer de ander is uitgesproken. Als er een stilte valt kan het zijn dat de ander gedachten aan het ordenen is*
- In eigen woorden samenvatten: *Ook wel parafraseren genoemd. Als je goed hebt geluisterd, kun je de woorden van de ander in eigen woorden samenvatten. Op deze manier kan ook gecontroleerd worden of je de ander goed hebt begrepen*
- Controleren of je de ander goed hebt begrepen: *Deze controle kan ervoor zorgen dat we de ander beter begrijpen waardoor misverstanden of eigen interpretaties voorkomen worden. Het helpt de spreker ook om meer inzicht te krijgen in zijn eigen gedachten*
- Doorvragen: *Door open vragen te stellen kan meer informatie over de boodschap van de verteller verzameld worden*

- Je eigen oordelen en interpretaties kunnen herkennen: *Vaak staan onze eigen associaties, gevoelens en oordelen in de weg als je echt wil begrijpen wat de ander zegt. Door hier bewust bij stil te staan is het vaak gemakkelijker om open vragen te stellen en de eigen interpretaties te herkennen*
- Kunnen aansluiten op wat de ander zegt: *Kritische vragen stellen in plaats van reageren* (Koops, 2011).

2.2.4. 'Just Like You' als spelvorm

Bij het interventieprogramma 'Just Like You' is ervoor gekozen om dit programma in spelvorm aan te bieden. Maar waarom heeft Dream Support hiervoor gekozen en hoe draagt dit bij aan het behalen van hun doelen zoals bijvoorbeeld een open dialoog met elkaar aangaan en het bespreken van culturele diversiteit in het kader van de opvoeding?

Zoals gezegd wordt in het spel gebruik gemaakt van interactieve interventie. Het doel van interactieve interventie is om de deelnemers op een aantrekkelijke manier kennis of inzicht bij te brengen. Het vergroot ook de betrokkenheid bij de deelnemers (Kaufman en Ploegmakers, 2012). Bij een spel dat een interventie moet stimuleren is het stellen van vragen erg belangrijk. Dit geeft deelnemers de kans om actief na te denken en samen te reflecteren op hun eigen gedrag (Kauffman en Ploegmakers, 2012). Door middel van zelfreflectie staat een individu zichzelf toe om de eigen en de omgeving van de anders beter te begrijpen (Meijers & Mittendorff, 2017). Juist door te kijken naar wat mensen drijft en de achterliggende idealen te bespreken kan er contact gelegd worden (Bezemer, 2017).

2.2.5. 'Just Like You' onlinetraining

Naast de fysieke bijeenkomsten biedt Dream Support met het spel 'Just Like You' ouders ook een onlinetraining aan waarmee ze ouders kunnen "empoweren". 'Empowerment', een begrip overgenomen uit het Angelsaksische werkveld, betekent het 'versterken van de eigen kracht' (Laffra & Nikken, 2014). Tijdens de training worden onderwerpen behandeld zoals samen opvoeden, de kracht van diversiteit, het versterken van de weerbaarheid, (dubbele) identiteit en gender. Dit laatste betekent het verschil tussen jongens en meisjes en hoe de sterke kanten en talenten van kinderen benut kunnen worden tijdens de opvoeding (Dream Support, z.j.).

In het kader van diversiteit is bij Dream Support ook nagedacht over hoe het programma zo goed mogelijk aansluit bij de doelgroep. 'Empowerment' is voornamelijk effectief als de aangeboden interventie aansluit bij de doelgroep (Laffra & Nikken, 2014). Het is om die reden dat 'Just Like You' niet enkel informatie over de opvoeding verstrekt tijdens de training

maar dat de focus ook ligt op opvoeden met verschillende culturen en hoe dit juist ook sterke kanten biedt (Dream Support, z.j.). Binnen de leer van de positieve psychologie is bewezen gebleken dat, in tegendeel tot de traditionele psychologie waarbij de focus ligt op wat er is misgegaan, het belichten van positieve kanten het welbevinden (en daarmee het geloof in de eigen krachten) aanzienlijk vergroot (Hefferon & Boniwell, 2011).

Zoals in paragraaf 2.1.2 omschreven is de opvoeding een wederkerig proces (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). De onlinetraining biedt opvoeders de mogelijkheid om meer inzicht te krijgen in hun eigen rol als opvoeder en de ontwikkelingsopgaven en taken van kinderen (Rigter, 2002). Uit onderzoek is gebleken dat ouders zich versterkt voelen in hun rol als opvoeder als zij meer informatie en kennis over de opvoeding hebben (Laffra & Nikken, 2014).

2.3. Conclusie en implicaties veldonderzoek

De opvoeding is voor veel ouders een leuke maar tevens uitdagende taak (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Uit de eerste deelvraag kan worden opgemaakt dat opvoedingsondersteuning in het algemeen is gericht op het verbeteren van de opvoedingssituatie van kinderen en drie concrete doelen heeft: preventie door te informeren, het helpen oplossen van bestaande zorgen/problemen en het versterken van de pedagogische competenties en vaardigheden van ouders (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016).

Als ouders zorgen hebben over de opvoeding kunnen zij contact opnemen met hulpverleners om vragen te stellen of om gewoonweg informatie op te zoeken op het internet. Uit de literatuur blijkt dat veel ouders met een migratie-achtergrond deze stap niet zo snel nemen, ondanks dat deze groep vaak meer dan autochtone ouders kampt met gevoelens van onmacht en onzekerheid bij de opvoeding (Pels, 2010).

Zoals de opvoeding thuis een wederkerig proces is, is dat ook het geval tussen de hulpverlener en ouders (Omlo, 2017). De opvoedingsondersteuning in Nederland zal zich moeten aanpassen aan de diversiteit die een multiculturele samenleving met zich meebrengt (NCJ, 2013). Omgaan met diversiteit in de samenleving waardoor ook cultuursensitief gehandeld kan worden vraagt om begrip, empathie en creativiteit van de hulpverleners binnen de opvoedingsondersteuning (Omlo, 2017).

Het interventieprogramma 'Just Like You' is een programma waarbij een dialoog over het thema 'opvoeding en diversiteit' ontstaat en wordt bijgedragen aan het versterken van het pedagogische klimaat (Dream Support, z.j.). Om dit te bereiken heeft Dream Support zich verdiept in de multiculturele samenleving en waar deze multiculturele samenleving om vraagt (Dream Support, z.j.).

Allereerst is gekeken naar hoe moeilijk bereikbare ouders toch bereikt kunnen worden. Hierbij maken zij gebruik van sleutelfiguren in de wijk. Dit zijn vaak ouders of jongerenwerkers die actief zijn in de buurt (Speentjes et al., 2009). Psycholoog Gordon Allport (1954) ontdekte lang geleden dat contact een wondermiddel is (Katz, 1991). Het zou een medicijn zijn tegen racisme, vooroordelen over en generalisatie tegen vreemden (Katz, 1991). Dream Support hoopt buurtbewoners met elkaar in contact te brengen om vervolgens door middel van het spel 'Just Like You' de dialoog over opvoeding en diversiteit met elkaar aan te gaan. Ook leren de ouders door middel van een spel en de bijbehorende spelregels hoe zij een dialoog met elkaar kunnen voeren (Dream Support, 2017). Door de vragen op de kaarten te beantwoorden worden de ouders uitgedaagd om na te denken over hoe zij zelf zijn opgevoed door hun ouders en over de manier waarop zij zelf hun kinderen opvoeden (Dream Support, 2017).

Het interventieprogramma 'Just Like You' heeft een preventieve werking tegen het ontstaan van opvoedzorgen en problemen doordat ouders met elkaar in contact komen. De ouders gaan een dialoog met elkaar aan waardoor een gesprek ontstaat over diversiteit en opvoeding (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Een dialoog zou de deelnemers kunnen toestaan nieuwe inzichten te krijgen over de manier waarop zij opvoeden en de diversiteit om zich heen (Koops, 2011). De manier waarop ouders de opvoeding beleven hangt samen met het voorkomen van opvoedproblemen (Ince & van der Pijl, 2009). Als ouders minder angstig zijn over andere groepen in de samenleving waar nauwelijks contact mee is, zouden zij deze verlaging van angst ook doorvoeren in de opvoeding (H., van de Kolk, persoonlijke communicatie, 18 september 2018). Sociale wetenschappers zijn het met elkaar over eens dat er een positieve relatie bestaat tussen het welbevinden van kinderen en de opvoeding (Sirvanli Ozen, 2003).

Implicaties voor het veldonderzoek

De belangrijkste thema's die in het theoretisch kader naar voren zijn gekomen zijn opvoedingsondersteuning, opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving en hoe Dream Support met het interventieprogramma 'Just Like You' hieraan bijdraagt. Hierbij zijn alle middelen die een onderdeel vormen van het interventieprogramma geanalyseerd met behulp van theoretisch onderzoek. 'Just Like You' maakt bijvoorbeeld gebruik van sleutelfiguren, informeert over de opvoeding, stimuleert opvoeders om in contact te komen met elkaar door middel van een dialoog en houdt rekening met diversiteit binnen een multiculturele samenleving.

De belangrijkste begrippen uit het theoretisch kader hebben de basis gevormd voor de operationalisatietabel. In de operationalisatietabel zijn deze begrippen uitgewerkt tot

meetbare begrippen. Door middel van indicatoren en topiclijsten zijn de interviewvragen mede tot stand gekomen. Op basis van het literatuuronderzoek is ervoor gekozen om de interviews voornamelijk met deelnemers met een niet-westerse achtergrond te houden. Met de uit de interviewvragen voortvloeiende resultaten en het theoretisch kader zal in de conclusie antwoord worden gegeven op de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. Hierbij zullen de resultaten van het theoretisch onderzoek en de resultaten van het veldonderzoek vergeleken worden. Met de conclusie kan vervolgens het beroepsproduct ontwikkeld worden.

3. Methode van onderzoek

3.1. Inleiding

De gehanteerde onderzoeksmethoden zullen in dit hoofdstuk worden verantwoord. In dit hoofdstuk komen in dat kader de gekozen methode, analyse en ethische verantwoordelijkheid aan bod.

3.2. Onderzoeksstrategie

De fase van dit onderzoek bevindt zich binnen de interventiecyclus in de evaluerende fase en is een beschrijvend onderzoek (Baarda, 2019). Met dit onderzoek moet aangetoond worden wat de ervaringen van de deelnemers zijn met de opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving en wat de ervaringen van deelnemers zijn met de bijdrage van het interventieprogramma 'Just Like You' aan de opvoedingsondersteuning. Omdat het een open onderzoeksvraag betreft is het van belang dat het onderzoek met een open opstelling wordt uitgevoerd (Baarda, 2019). Om hier meer inzicht in te krijgen is gekozen voor een kwalitatief onderzoek (Baarda, 2019). Hierbij zijn halfgestructureerde interviews afgenomen en is gebruik gemaakt van observaties. Met de resultaten kan Dream Support inzicht krijgen in wat de ervaring is van de deelnemers van het interventieprogramma 'Just Like You' in de praktijk.

3.4. Populatie en steekproef

De deelnemers van het interventieprogramma 'Just Like You' vormen de populatie voor dit onderzoek (Baarda, 2019). Hierbij gaat het om alle deelnemers van het interventieprogramma 'Just Like You' die ooit in de afgelopen twee jaar hebben deelgenomen. Deelnemers aan 'Just Like You' hebben vaak diverse culturele achtergronden en hebben ervaring met opvoeden in een multiculturele samenleving. Voor de interviews is uit de populatie een getrapte selectie steekproef getrokken waarbij negen respondenten zijn ondervraagd over hoe zij 'Just Like You' hebben ervaren als opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving (Baarda, 2019). De eerste trap van de selectie bestond uit

een selectie van de deelnemers waarbij ervoor is gekozen om voor de interviews deelnemers te benaderen die het interventieprogramma 'Just Like You' al hebben afgerond of bijna hebben afgerond. Bij de tweede trap zijn in samenspraak met de opdrachtgever binnen de groep deelnemers die 'Just Like You' bijna of net hadden afgerond respondenten verzameld op basis van vrijwillige deelname door een [uitnodigingsfilmpje](#), gemaakt door de onderzoeker, te versturen via de 'Just Like You' groepsapp op WhatsApp. Zie [bijlage XII](#) voor het uitnodigingsfilmpje.

Voor de observaties bestond de populatie tevens uit alle deelnemers die ooit in de afgelopen twee jaar hebben deelgenomen aan 'Just Like You'. Hieruit is een selecte steekproef getrokken. Ten aanzien van de eerste observatie is gekozen voor een observatie bij de eerste fysieke bijeenkomst. Ook heeft een observatie plaatsgevonden tijdens de online-eindbijeenkomst.

3.4. Meetinstrumenten

Omdat het een kwalitatief onderzoek betreft zijn de resultaten verzameld door middel van interviews en observaties. Zie [bijlage IV](#) voor een opzet van de interviewvragen en [bijlage V](#) voor het observatieformulier. Hieronder zal beschreven worden hoe de keuzes voor de meetinstrumenten tot stand zijn gekomen en hoe deze meetinstrumenten zijn ontwikkeld.

Ontwikkeling interviews

Om een goed beeld te kunnen vormen van de ervaringen van de respondenten zijn halfgestructureerde interviews afgenomen. Gekozen is voor halfgestructureerde interviews. Hierdoor konden de vragen, die zijn opgesteld vanuit de [operationalisatietabel](#), al worden vastgelegd terwijl ook ruimte was voor doorvragen op basis van de verkregen antwoorden (Baarda, 2019). In de operationalisatietabel, zie [bijlage II](#), zijn complexe begrippen geoperationaliseerd die zijn opgesteld vanuit de belangrijkste begrippen die voortkomen uit het literatuuronderzoek (Baarda, 2019). In het geval van dit onderzoek was 'opvoeding' één van de begrippen. In de [operationalisatietabel](#) is opvoeding gedefinieerd en vertaald in concreet meetbare termen (Baarda, 2019). Vanuit de concreet meetbare termen die hieruit voortgevloeide zijn interviewvragen ontwikkeld. De respondenten is bijvoorbeeld gevraagd naar wat zij verstaan onder opvoeding. De antwoorden van de respondenten zijn vervolgens vergeleken met de concreet meetbare termen uit de [operationalisatietabel](#). Bij de ontwikkeling van de interviewvragen zijn eerst de thema's bepaald en vervolgens de interviewvragen ontwikkeld en geordend, zie [bijlage IV](#). Voordat de interviews zijn afgenomen, zijn de interviewvragen voorgelegd aan een inhoudelijk expert, in dit geval de

opdrachtgever. Dit draagt bij aan de interne validiteit van het meetinstrument en aan de acceptatie van de vragen door de respondenten (Baarda, 2019).

Ontwikkeling observaties

Het interventieprogramma 'Just Like You' is een spel waarbij een dialoog over 'opvoeding en diversiteit' ontstaat. Bij het voeren van een dialoog is een gezamenlijk onderzoekende houding vereist (Vonk, 2010). Een gezamenlijk onderzoekende houding is een gedragseigenschap die geobserveerd kan worden. Om deze reden ervoor gekozen om ook gebruik te maken van observaties als meetinstrument (Baarda, 2019). Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee observaties. De eerste observatie betreft een participerende observatie waarbij door de onderzoeker tijdens de eerste observatie actief is deelgenomen aan het spel 'Just Like You' (Baarda, 2019). Vanwege het coronavirus vinden de spelbijeenkomsten nu online plaats. De tweede, tevens een participerende observatie, is gedaan tijdens de online-eindbijeenkomst via Zoom. Bij de observaties zijn de termen 'dialoog' en 'spelvorm' gedefinieerd in de [operationalisatietabel](#) om vervolgens te vertalen in concreet meetbare termen. Hierop volgend is een [observatieformulier](#) opgesteld dat gebruikt wordt tijdens de observaties. Hierbij is voor de dialoog de houding, de luistervaardigheden en de mogelijkheid om door te vragen geobserveerd. Bij de term 'spelvorm' is onder andere gekeken naar hoe de spelregels, de betrokkenheid en de laagdrempeligheid wordt ervaren.

3.5. Procedure data-verzameling

Interviews

Voor van start zal worden gegaan met het afnemen van de interviews is in samenspraak met de opdrachtgever overlegd over welke kandidaten geschikt zijn voor het onderzoek.

De kandidaten die geschikt waren voor het onderzoek zijn via de 'Just Like You' WhatsApp groepsapp benaderd door middel van een [uitnodigingsfilmpje](#). Hierbij werd toegelicht waar het interview globaal over zou gaan en werden de potentiële respondenten geïnformeerd over de duur van het interview. De interviews duurden gemiddeld dertig minuten. Nadat het filmpje werd verstuurd is in diezelfde groepsapp een bericht gestuurd met het e-mailadres en telefoonnummer waarop de respondenten kenbaar konden maken dat zij zouden willen deelnemen aan het interview. Acht mensen hebben gereageerd op het filmpje en meegedaan aan het interview. Bij het interview is gebruik gemaakt van geluidsopnames zodat het interview soepel zou verlopen en de informatie achteraf beluisterd kon worden tijdens het verwerken van de gegevens. De opnames zijn na het verwerken verwijderd. Voordat het interview werd afgenomen zijn de respondenten hier ook over geïnformeerd. Op deze manier is om toestemming gevraagd bij de respondenten en is de informed consent

gewaarborgd (Baarda, 2019). Vanwege het coronavirus zijn de interviews telefonisch of via videobellen afgenomen. Van tevoren is met de respondenten via WhatsApp of e-mail een geschikt tijdstip afgesproken. De voorkeur van de respondenten ging voornamelijk uit naar een tijdstip waarbij hun kinderen op school waren. Doordat de interviews mondeling zijn afgenomen is meer controle op het beantwoordingsproces en kan doorgevraagd worden als een vraag ingewikkeld is (Baarda, 2019). Eén van de interviews is vanwege een taalbarrière vertaald naar het Spaans en schriftelijk afgenomen. Het schriftelijk afnemen van interviews heeft als voordeel dat de respondent meer tijd heeft om na te denken en tevens is het meer anoniem (Baarda, 2019). Zo is geprobeerd sociaal wenselijk gedrag te beperken (Baarda, 2019). De interviews waren halfgestructureerde mondelinge interviews zodat indien nodig doorgevraagd kon worden om meer informatie te verkrijgen (Baarda, 2019).

Observaties

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee observaties. Zie [bijlage VI](#) voor de eerste observatie en [bijlage VII](#) voor de tweede observatie. De eerste observatie betrof een participerende observatie waarbij de onderzoeker fysiek aanwezig was tijdens de eerste spelbijeenkomst. Van tevoren is aan de deelnemers uitgelegd dat op dat moment een extra persoon aanwezig zal zijn die onderzoek doet naar het interventieprogramma 'Just Like You'. Doordat het een participerende observatie was kon het gedrag van de deelnemers en de sfeer worden waargenomen (Baarda, 2019). [De eerste observatie](#) vond plaats in de Openbare Basisschool de Dapper, in Amsterdam Oost. [De tweede observatie](#) was ook een participerende observatie, maar online via Zoom en tijdens de eindbijeenkomst. De onderzoeker heeft hierdoor een beeld kunnen krijgen van het verschil tussen de eerste en de laatste bijeenkomst van het interventieprogramma 'Just Like You'. De deelnemers zijn door de trainer en door de onderzoeker van tevoren op de hoogte gebracht van de observatie. Zo werd de deelnemers de mogelijkheid geboden om aan te geven of zij het eens waren met de observatie of dat zij dit liever niet wilden (Baarda, 2019).

3.6. Data-analyse

De interviews zijn opgenomen zodat deze later beluisterd konden worden om de informatie exact over te typen zoals in woorden is overgebracht. Er is een zogenaamd transcript gemaakt van de interviews (Baarda, 2019). Nadat de interviews zijn uitgetypt is de data geanalyseerd. De tekst die relevant was om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gemarkeerd zodat het transcript aan de hand van codes geanalyseerd kon worden ([zie bijlage V](#)). Hiervoor is gebruikgemaakt van het codeerprogramma Atlas.ti. In dit programma is ook een mindmap gemaakt van de verzamelde codes zodat het analyseren van de gegevens meer inzichtelijk werd (zie [bijlage XI](#) voor een voorbeeld van de mindmap).

Vervolgens is van de verzamelde codes een codeboom gemaakt met daarop alle open, axiale en selectieve codes (Baarda, 2019). De codeboom is terug te vinden in [bijlage VIII](#). Door open te coderen worden vanuit het transcript zoveel mogelijk labels verzameld die een verband moeten leggen tussen losse uitspraken en losse elementen op het conceptuele niveau (Baarda, 2019). Hierna worden per code axiale codes bedacht. Bij de tweede fase, het axiaal coderen, is gezocht naar een onderliggende structuur. In deze fase richt het onderzoek zich meer op de categorieën die zijn ontstaan vanuit de losse codes (Baarda, 2019). De [mindmap](#) heeft in deze fase hulp geboden bij het inzichtelijk maken van de data. De laatste fase van het coderen bestaat uit selectief coderen. In deze reductiefase worden de verzamelde axiale codes selectief gemaakt en is een koppeling gemaakt met de literatuur (Baarda, 2019).

De observatieverslagen zijn vervolgens op dezelfde manier gecodeerd en geanalyseerd. De codeboom van de observatieverslagen is terug te vinden in [bijlage IX](#) en [bijlage X](#).

3.7. Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethodes, namelijk interviews en observaties waardoor de verzamelde informatie met elkaar vergeleken kon worden. Het onderzoek is hierdoor in mindere mate afhankelijk van toeval (Baarda, 2019). In samenspraak met de respondenten is ervoor gekozen om de interviews telefonisch, schriftelijk of via videobellen af te nemen. Hierdoor hebben de respondenten de mogelijkheid gekregen om de vragen te beantwoorden in een ruimte die voor hun rustig en vertrouwd is (Baarda, 2019).

Om aan de instrumentele validiteit te voldoen is een selecte steekproef gedaan bij het bepalen van de onderzoekseenheden en de populatie. Ook zijn de complexe begrippen geoperationaliseerd in meetbare begrippen waardoor in dit onderzoek gemeten kon worden wat de onderzoeker beoogt te meten (Baarda, 2019). Tot slot is de ecologische validiteit verhoogd doordat naast de interviews ook gebruik is gemaakt van observaties. Hierdoor is een beter beeld verkregen van bijvoorbeeld de sfeer en het gedrag van de deelnemers tijdens de bijeenkomsten (Baarda, 2019).

3.8. Ethische verantwoording

Zoals in paragraaf 3.5 is beschreven, is ethisch gehandeld door onder andere de respondenten van tevoren te informeren over wat er met de gegevens zal worden gedaan (Baarda, 2019). Van tevoren is toestemming gevraagd aan de respondenten over het verstrekken van gegevens aan derden, in dit geval Dream Support. Aangezien samen met de opdrachtgever bepaald is welke kandidaten geschikt zijn voor een interview ligt het

eigenlijk voor de hand dat de gegevens gedeeld worden (Baarda, 2019). In dit geval kan ervoor gekozen worden de persoonsgegevens van de respondent te beperken. Hierbij kan gedacht worden aan persoonsgegevens zoals de naam van een respondent. In samenspraak met de respondenten is ervoor gekozen om in het onderzoek gebruik te maken van een pseudoniem. Ook is aan de geïnterviewde respondenten verteld dat wanneer zij geen antwoord willen geven op een vraag dit niet hoeft.

4. Resultatenhoofdstuk

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de dataverzameling objectief beschreven worden. Deze vloeien voort uit de data-analyse en zullen per veldvraag weergegeven worden. De data is verzameld uit acht interviews die zijn afgenomen bij de deelnemers van 'Just Like You'. Hiernaast is gebruik gemaakt van een participerende observatie tijdens de eerste fysieke bijeenkomst en is gebruik gemaakt van aantekeningen van een trainer en stagiaire tijdens de online-eindbijeenkomst. De respondenten van de interviews zijn allemaal moeders binnen de leeftijdscategorie 34 tot 48 en hebben ervaring met opvoeden in een multiculturele samenleving. Zeven respondenten hebben een Marokkaanse of Surinaamse achtergrond, één respondent is afkomstig uit de Dominicaanse republiek. Zes respondenten zijn in Nederland geboren en twee respondenten zijn later naar Nederland gekomen. De respondenten wonen in Amsterdam-Oost en Amsterdam-Noord.

De data-analyses uit de interviews zijn terug te vinden in [bijlage VII](#) en de data-analyses van de observaties in [bijlage IX](#) en [bijlage X](#) in de vorm van een codeboom. Met behulp van de resultaten zal in de conclusie antwoord worden gegeven op de deelvragen en de hoofdvraag.

4.2. Veldvraag 1: "Hoe ervaren de deelnemers van 'Just Like You' opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?"

Om een antwoord te geven op deze vraag is ervoor gekozen om eerst te kijken naar hoe de deelnemers de opvoeding in een multiculturele samenleving ervaren en vervolgens naar hoe zij de opvoedingsondersteuning ervaren.

Opvoeding

Belang opvoeding

Bij de vraag over wat de respondenten belangrijk vonden bij de opvoeding kwam een breed scala aan antwoorden naar voren over wat opvoeding precies inhoudt. Malika (34) zei hierover: *“Ik zie het heel breed”*. Twee respondenten gaven aan dat opvoeding een kwestie van experimenteren is en vier respondenten gaven aan dat communicatie tijdens de opvoeding belangrijk is. Vijf van de acht respondenten benoemden dat tijdens de opvoeding religie en traditie meegegeven belangrijk is. Eén van de acht respondenten gaf aan discipline en regels een belangrijk onderdeel te vinden van de opvoeding. Verder gaven twee respondenten aan het stimuleren van de cognitieve ontwikkeling belangrijk te vinden en de fysieke ontwikkeling werd door vier respondenten benoemd. Alle respondenten vonden het belangrijk dat tijdens de opvoeding de sociaal-emotionele ontwikkeling gestimuleerd wordt. Hierbij werd door vier respondenten het geven van liefde en vertrouwen benoemd en door drie deelnemers het stimuleren van zelfstandigheid zodat hun kinderen kunnen participeren in de maatschappij. Ook gaven alle respondenten aan het stimuleren van de morele ontwikkeling, oftewel het maatschappelijk bewustzijn, belangrijk te vinden.

“Of je nou Marokkaanse bent of Turks of Nederlands, hou rekening met andere culturen en behandel die mensen met respect zoals je zelf ook behandeld zou willen worden. Ja, dat mijn kinderen niet voor andere mensen dingen moeten bepalen” (Halima, 48).

Ervaringen met opvoeden

Vier van de acht respondenten gaven aan dat zij voornamelijk onzeker waren tijdens de opvoeding tijdens een ontwikkelingsfase waarin het kind zich bevond. Drie over de peuterperiode en één over de pubertijd. Twee respondenten gaven aan vaak een onzeker gevoel te hebben tijdens de opvoeding. Vijf respondenten vonden de opvoeding een ingewikkeld proces. Consequent zijn werd door vier respondenten als een moeilijke opgave gezien en de controle houden door twee respondenten. Farida (40) zei hierover: *“Hoe zorg je ervoor dat je het kind het vertrouwen geeft van ik geloof in je, maar dat je toch ook wel een beetje de touwtjes in handen houdt en dat je wel in de gaten houdt wat een kind doet. Dus je wilt niet in z'n nek hijgen maar je wil ook niet alles loslaten”*.

Drie respondenten gaven aan dat zij hebben ervaren dat luisteren naar het kind belangrijk is. Twee respondenten gaven aan zelfverzekerd te zijn over de opvoeding. Eén respondent gaf aan dat zij tijdens de opvoeding hoop haalt uit het geloof. Twee respondenten gaven aan dat positief blijven en gezelligheid tijdens de opvoeding belangrijk is.

Beïnvloeding omgevingsfactoren

Vijf respondenten gaven aan dat ze zich zorgen maken over beïnvloeding vanuit de media. Vier van deze vijf maakten zich zorgen over het internetgebruik van hun kind. Hierbij vertelden drie respondenten dat opvoedstijlen van andere ouders hun eigen manier van opvoeden beïnvloeden waardoor bijvoorbeeld het internetgebruik moeilijk te handhaven is. Hierover zei Hayat (40): *“... en dan zegt je kind toch wel ja maar andere kinderen zijn dan en dan nog online of die mogen het mee naar hun bed meenemen. Maar ja, dat wil ik dan gewoon niet want als je in bed ligt is het de bedoeling dat je gaat slapen, of je mag een boek lezen, maar je gaat niet online”*. Drie respondenten vonden dat de media zorgt voor verdeeldheid in de maatschappij en maakten zich hier zorgen over.

Vijf respondenten vonden de beïnvloeding vanuit de omgeving waarin hun kinderen opgroeien lastig.

“De omgeving is gewoon niet te vertrouwen. Het is heel moeilijk. Vroeger was je meer met je kind zelf bezig. Nu is de hele omgeving niet te vertrouwen en dat vind ik heel moeilijk” (Malika, 34).

Beïnvloeding multiculturele samenleving

Vier respondenten gaven aan dat de diversiteit in een multiculturele samenleving waardevol is. *“... ze gaat met school bijvoorbeeld ook naar het BIMHUIS er is zo'n culturele pool in de stad, allemaal verschillende dingen en ervaringen die je kan opdoen. Het is dan echt wel een verschil met als je dan net buiten Amsterdam opgroeit”* (Rachel, 42).

Over de Nederlandse cultuur gaf één respondent aan dat deze niet meer bestaat. Eén respondent gaf aan dat door de diversiteit in de stad empathie bij mensen toeneemt. Zes respondenten vonden dat iedereen anders is en afkomst geen rol speelt. Vijf respondenten gaven aan zich meer bewust te zijn van andere culturen door de multiculturele samenleving en dat het belangrijk is om respect te hebben voor andere culturen en meningen. Als het om de opvoeding gaat gaven vier respondenten aan dat hun is opgevallen dat in Nederland bij kinderen meer ruimte is voor een eigen mening en dit zelf ook bij de opvoeding toe te passen. Drie respondenten maakten een vergelijking met hun eigen opvoeding en gaven aan dat zij nu ook meer communiceren met hun eigen kinderen. Eén respondent viel het op dat ouders in Nederland meer betrokken zijn bij de opvoeding dan in haar land van herkomst en één respondent gaf aan dat prestatiedruk in Nederland minder van toepassing is.

“De kinderen hebben meer vrijheid en kunnen hun mening geven. Het kind wordt niet gedwongen om iets te doen. In Marokko als je moeder wil dat je een dokter bent, dan moet je er alles aan doen om dat doel te bereiken, geluk is niet belangrijk. Maar hier accepteert een ouder van oké, mijn kind gaat geen dokter

worden want mijn kind is niet theoretisch ingesteld. Hij kan beter iets met zijn handen doen. Dat wordt hier gewoon geaccepteerd. Daar wordt een laag IQ gezien als slechte opvoeding. Dat een IQ bestaat wordt ontkend” (Hayat, 43).

Naast dat een groot deel van de respondenten aangaf te ervaren dat de multiculturele samenleving waardevol is zijn er ook respondenten die dit anders ervaren. Drie respondenten gaven aan dat zij zich ondervertegenwoordigd voelen in Nederland. Diezelfde respondenten maken zich ook zorgen over de kansenongelijkheid in Nederland. “... vooral nu, natuurlijk met een andere achtergrond, dan merk je toch ook veel. Ja, kijk dat onze kinderen hier zijn geboren en opgegroeid en je zou denken dat ze ook dezelfde kansen moeten hebben maar in de praktijk zie helaas nog dat het niet zo is”, aldus Halima (48).

Opvoedingsondersteuning

Ervaringen met formele organisaties

Over de formele organisaties binnen de opvoedingsondersteuning vonden drie respondenten dat het in Nederland goed georganiseerd is. Hayat (43) vertelde hierover: “Ja, in het algemeen goed. Vergeleken met in mijn eigen land, top!”.

Eén respondent gaf aan dat zij het diversiteitsbeleid gebrekkig vindt. Een andere respondent gaf aan dat zij de werkwijze als inefficiënt heeft ervaren, niet overzichtelijk en dat organisaties te vaak doorverwijzen. Dit heeft zij als demotiverend ervaren.

Belemmeringen om hulp te vragen

Bij de vraag naar wat de respondenten als belemmering hebben ervaren om hulp te zoeken gaven vier respondenten aan dat zij geen hulp durven te vragen omdat zij bang zijn voor de gevolgen van de hulpverlening. Drie respondenten benoemden hierbij dat zij bang waren voor een diagnose. “...als je dan naar de hulpverlener stapt, misschien door verschil in cultuur ofzo, weten ze niet wat de oplossing is, dus wordt er een andere oplossing bedacht die jou niet per se helpt. Het wordt dan alleen maar erger gemaakt” (Hayat, 43). Twee respondenten gaven aan dat ze de bemoeienis vervelend vinden.

Eén respondent gaf aan dat een taalbarrière ervoor kan zorgen dat mensen niet aankloppen bij de hulpverlening. Twee respondenten gaven aan dat mensen minder snel hulp zouden zoeken omdat het ongewoon is in hun land van herkomst. Drie respondenten gaven aan dat zij representatie bij de hulpverleners missen en twee daarvan voelen zich bij voorbaat onbegrepen, omdat zij nog geen gebruik hebben gemaakt van de opvoedingsondersteuning.

Twee respondenten hebben ervaren dat hulpverleners ervaring uit de praktijk missen. Hiervan gaf één respondent aan dat zij heeft ervaren dat de theorie en de praktijk niet met elkaar overeenkomen. Drie respondenten vonden dat school verantwoordelijk is voor het bieden van opvoedingsondersteuning.

Welbevinden door opvoedingsondersteuning

Twee respondenten hebben aangegeven dat ze het fijn vonden dat met ze meegedacht werd als ze om hulp vroegen. Vier respondenten gaven aan dat zij het gevoel hadden dat onbevooroordeeld naar hen geluisterd werd. Twee respondenten gaven aan hierdoor meer inzicht te hebben gekregen in de situatie die zich voordeed met de hulpverlener. In tegenstelling tot adviezen uit de omgeving werden de afspraken die een hulpverlener maakte voor één respondent juist ervaren als een stok achter de deur, waardoor zij haar kind beter kon helpen. Vier respondenten gaven aan tools te hebben gekregen door hulpverleners waar ze mee verder konden en diezelfde vier respondenten gaven aan vertrouwen te hebben in de hulpverlening. Drie respondenten hebben dankzij de hulp die zij hebben gekregen toename in hun welbevinden ervaren.

"Het is toch wel fijn om het even te bespreken. Geeft je weer even inzicht en tools om weer verder te gaan. Anders loop je alleen maar vast en dan raak je meer gefrustreerd en word je alleen maar onzeker over jezelf" (Khadija, 43).

Echter, twee respondenten gaven aan dat er juist sprake is van afname in hun welbevinden door hun ervaringen met de hulpverlening. Eén respondent had slechte ervaringen met het advies van een hulpverlener en één respondent voelde zich niet gehoord.

Behoeften aan hulp bij opvoedingsondersteuning

De respondenten is ook gevraagd naar waar zij behoefte aan zouden hebben als het aankomt op hulp vragen bij de opvoedingsondersteuning. Hierbij gaven vijf respondenten aan dat wanneer zij een vraag hadden zij hiervoor naar de huisarts zouden gaan en twee zouden hiervoor naar de GGD of het consultatiebureau gaan. De respondenten gaven ook nog tips. Drie respondenten zagen het liefst dat zij opvoedingsondersteuning aangeboden krijgen bij de school waar hun kinderen op zitten. Eén respondent gaven hierbij aan dat kennis over de voorzieningen ontbreekt en dat deze informatie het beste verspreid kan worden via school of het consultatiebureau. Volgens drie respondenten zou de opvoedingsondersteuning toegankelijker zijn als het laagdrempeliger was. Volgens één respondent zou representatie bij de hulpverleners laagdrempelig kunnen werken. Een tip van Malika (34): "Ik denk dat als het laagdrempelig wordt gedaan, dan denk ik weer aan school,

want school kan het beste ouders bereiken. Als school een soort van ouderavond organiseert en het onderwerp even aankaart. Dan is het niet zo individueel/persoonlijk, dan zit je daar ook met z'n allen dus dan kunnen mensen die het eng vinden of er niet zoveel van af weten toch die informatie meekrijgen”.

4.3. Veldvraag 2: “Wat zijn de ervaringen van deelnemers van ‘Just Like You’ met de bijdrage van ‘Just Like You’ aan de opvoedingsondersteuning?”

Methode ‘Just Like You’

Dialogoog

Twee respondenten hebben aangegeven dat zij hebben ondervonden hoe moeilijk écht luisteren is. Vier respondenten hebben ook een toename in hun luistervaardigheden ervaren. Over de emotionele veiligheid tijdens de dialogen gaven vier respondenten aan dat zij zich veilig voelden bij de andere deelnemers en dat er een veilige sfeer was tijdens de bijeenkomsten. Twee respondenten zeiden hierover dat er tijdens de dialogen ruimte was voor emoties. Vijf respondenten hebben door het interventieprogramma nieuwe relaties opgebouwd met de deelnemers. Eén ouder vertelde dat er sprake is van het afnemen van een eenzaam gevoel als ouder.

“Bij sommige onderwerpen of problemen denk je misschien ben ik de enige die dit zo ervaart. Maar dan zie je dat heel veel mensen hetzelfde probleem of vragen hebben”, aldus Hayat (43).

Ook de voor een goed dialogoog vereiste “open houding” werd door meerdere respondenten genoemd. Drie respondenten gaven aan dat zij door de dialogen een toename hebben ervaren in het hebben van een open houding. Vijf respondenten gaven aan dat door dit aspect tijdens de bijeenkomsten sprake is van een toename van acceptatie van verschillen in de samenleving. Ook benoemden twee respondenten dat door hun open houding hun inlevingsvermogen is toegenomen. Khadija (35) zei hierover: *“Ja, want soms hoor je toch wel dingen van een ander waarvan je denkt owjah ja daar heeft die persoon wel gelijk in. In de eerste instantie had je niet door hoe het was voor iemand of hoe iemand iets ervaarde en dan ga je er toch meer bij stilstaan”. Terwijl ik dat daarvoor nooit deed*”. Dat er deelnemers zijn met een andere achtergrond speelt geen rol gaven twee respondenten aan. Tijdens de dialogen was geen plaats voor vooroordelen vertelde één respondent.

Perspectiefwisseling

Zes respondenten hebben aangegeven dat zij diversiteitsonderwerpen vanuit nieuwe perspectieven hebben kunnen bekijken door de verhalen van de deelnemers. Bij de eindbijeenkomst werd dit ook door drie respondenten benoemd. Vier respondenten gaven aan dat de vragen die op de kaarten stonden hen aan het denken zetten. Eén respondent zei dat door de onderwerpen die behandeld zijn er sprake was van een afname van hokjesdenken. Twee andere respondenten gaven aan dat doordat de onderwerpen haar aan het denken zetten, taboe opvattingen bij haar thuis verminderd zijn.

"Dan ben je toch wel over die grens heen. Dat je toch denkt van het moet eigenlijk geen taboe zijn want een kind ontwikkelt zich en dan moet je daar gewoon over vertellen. Dat is alleen maar goed" (Khadija, 35).

Trainers

Vier respondenten hebben de trainer als een betrokken persoon ervaren. Drie respondenten vonden dat de trainer de betrokkenheid tijdens de bijeenkomsten vergroot. Ook speelde de trainer een rol bij het bewaken van de spelregels en het waarborgen van de veiligheid in de groep benoemen vijf deelnemers. Twee deelnemers gaven aan dat de trainer consequent is. Hierover zei Khadija (35): *"Ze geeft echt duidelijke informatie, vraagt je op tijd of je de modules wil doornemen en je krijgt ook een dag van tevoren een herinnering als je er nog niet aan toe bent gekomen"*.

Spelvorm

'Just Like You' wordt in spelvorm gespeeld. Twee onderdelen hiervan werden benoemd door de respondenten, namelijk hun ervaring met de spelregels en de ervaringen met 'Just Like You' als spelvorm in het algemeen. Over de spelregels gaf één respondent aan dat zij deze begrijpelijk vindt. Drie deelnemers hebben ervaren dat de spelregels een rol spelen in het bewaken van een veilige sfeer tijdens de bijeenkomsten. Over 'Just Like You' als spelvorm in het algemeen gaven één deelnemer aan dat dit ervoor zorgt dat de betrokkenheid wordt vergroot. Drie deelnemers gaven aan het een leuk spel te vinden. Drie deelnemers vonden dat een spelvorm ervoor zorgde dat er een ontspannen en gezellige sfeer was, één daarvan zei dat het daardoor niet geforceerd is. Vijf deelnemers hebben de informele sfeer als laagdrempelig ervaren. Hierover zei Farida (40): *"Ja, en ook omdat het spelenderwijs is. Het is allemaal een beetje in een informele sfeer, dus dan ga ik het allemaal veel makkelijker vertellen dan dat het allemaal heel serieus is"*.

Bereikbaarheid

Vijf respondenten gaven aan dat zij bij 'Just Like You' terecht zijn gekomen via mond-tot-mondreclame. Vier van hen hebben van 'Just Like You' gehoord bij 'Op Gezonde Tour', een ander programma dat wordt aangeboden vanuit Dream Support. Drie respondenten hebben over 'Just Like You' gehoord via een buurthuis waar zij kwamen.

Verbeterpunten

De respondenten hadden ook verbeterpunten, deze hadden voornamelijk te maken met de gevolgen van het coronavirus. Eén respondent vertelde dat bij de onlinetraining het hebben van een taalbarrière een belemmering kan zijn. Twee respondenten gaven aan dat zij de non-verbale communicatie missen bij de onlinetraining. Een andere respondent gaf aan dat de onlinetraining wel ICT-vaardigheden vereist en dat dat soms ingewikkeld kan zijn bij de doelgroep. Hierover zei Rachel (40): *"Ja, het is toch een beetje gek. Wat ik wel vind is dat doordat het nu online is er wel wat van je gevraagd wordt, en ik denk wel dat voor bepaalde doelgroepen het moeilijk inzetbaar is. Dan is het een beetje te hoog gegrepen en dat merk je dan weer wel"*.

Naast deze verbeterpunten werd ook een vaardigheid genoemd die is toegenomen door de gevolgen van het coronavirus. Bij de eindbijeenkomst gaven alle respondenten aan dat hun digitale vaardigheden zijn toegenomen. Vier respondenten hebben aangegeven dat zij een band hebben opgebouwd met de deelnemers en dat zij het jammer vinden dat het zo abrupt is afgelopen.

'Just Like You' als opvoedingsondersteuning

Opvoeding bespreekbaar maken

Alle respondenten gaven aan dat zij hun persoonlijke verhaal konden vertellen. Vier respondenten vertelden dat ze zich tijdens de bijeenkomsten gehoord voelden. Eén respondent zei hierover dat er mooie gesprekken ontstaan en twee respondenten gaven aan dat de verhalen soms een emotionele lading hebben. Bij de observaties is ook waargenomen dat sommige vragen ervoor hebben gezorgd dat er emoties vrijkwamen. Vier respondenten gaven aan dat tijdens het vertellen sprake was van vrijheid van meningsuiting en vier respondenten vertelden over dat de kernwaarden met elkaar overeenkomen, iedereen wil het beste voor zijn kind.

"Je voelt je gewoon gerespecteerd als er naar je geluisterd wordt en je bent ook bereid om meer te vertellen omdat er zo'n ontspannen sfeer is" (Malika, 34).

Diversiteit bespreekbaar maken

Als de respondenten wordt gevraagd naar hoe zij de dialoog over 'opvoeding en diversiteit' hebben ervaren, vertelden vier respondenten hierover dat iedereen tijdens de bijeenkomsten liet zien dat iedereen uiteenlopende visies heeft over dit onderwerp. Over de uiteenlopende visies zei Khadija (40): *"... ik heb gemerkt dat ook binnen dezelfde groep of zelfde geloof ook veel diversiteit is, dus niet alleen bij verschillende culturele achtergronden. Ik vond het leuk om te horen dat iedereen anders dacht over de opvoeding. Dat vond ik heel fijn want het zet je wel aan het denken en dan probeer ik dat thuis ook uit met mijn kinderen"*. Drie respondenten vertelden dat diversiteit bespreekbaar wordt gemaakt via de filmpjes die de trainer laat zien. Vier respondenten gaven aan dat dit ook bespreekbaar wordt gemaakt via de vragen op de kaarten. Eén respondent vertelde dat de vragen op de kaarten herkenbaar zijn. Drie respondenten hebben aangegeven dat door het bespreken van dit onderwerp de bewustwording wordt gestimuleerd. Alle respondenten hebben aangegeven dat zij behoefte hebben aan het bespreken van cultuur, diversiteit en de overeenkomsten met elkaar. Ze willen graag meer over elkaar leren en hun eigen verhaal vertellen.

Toename opvoedvaardigheden

De respondenten is gevraagd naar hoe zij het interventieprogramma 'Just Like You' ervaren als opvoedingsondersteuning. Hierover zeiden twee respondenten dat zij het niet hebben ervaren als opvoedingsondersteuning. Drie respondenten vertelden over het programma dat het onbewust informatief is. Acht respondenten gaven aan dat zij door het interventieprogramma 'Just Like You' bewuster opvoeden. Zeven respondenten hebben aangegeven dat zij de onlinetraining leerzaam vinden en drie respondenten benoemden een toename in hun kennis over opvoeden. Vijf respondenten gaven aan dat zij nieuwe perspectieven hebben gekregen over de opvoeding door de onlinetraining. Eén respondent gaf aan dat de onderwerpen die behandeld werden nieuwsgierigheid opwekken. Twee respondenten vertelden dat de opdrachten die zij krijgen interactief zijn en vijf respondenten zeiden dat zij door de onlinetraining nieuwe tools hebben gekregen. Zes respondenten vertelden dat zij nieuwe tools hebben door de ervaringen met opvoeden die door de deelnemers werden gedeeld. Alle respondenten hebben aangegeven dat zij een toename in hun opvoedingsvaardigheden ervaren.

"Het is meestal ook een eye-opener voor je. Soms doe je dingen uit gewoonte zonder erbij stil te staan. Ik ben zelf bepaalde dingen gaan inzien qua opvoeden en bij bepaalde dingen ook van hoe het kind zich daarbij voelt. Ja, je gaat er meer bij stil staan. Van waarom doe ik dit en als ik het anders zou doen hoe zou

het uitpakken? Je gaat daar mee spelen, je gaat nadenken en experimenteren” (Malika, 34).

Toename welbevinden

Alle respondenten hebben aangegeven een toename in hun welzijn te ervaren door het interventieprogramma ‘Just Like You’. Eén respondent vertelde dat zij zich na de bijeenkomst opgeladen voelde. *“Ik voel me meer sociaal. Bijvoorbeeld na de bijeenkomst had ik meer kracht, ik voelde me altijd opgeladen om iets te doen” (Hayat, 43).*

Vijf respondenten gaven aan dat zij een toename in hun welzijn voelen door het saamhorigheidsgevoel dat heerst tijdens de bijeenkomsten. Vier respondenten vertelden dat zij een toename ervaren in hun opvoedzekerheid. Eén respondent heeft aangegeven dat ze zich door de kennis die zij heeft opgedaan tijdens haar deelname zichzelf als moeder meer belooft.

“Ik heb geleerd dat je jezelf niet altijd moet wegcijferen. Dat je denkt: ik moet iedereen pleasen, maar dat je af en toe ook denkt van, ik moet ook voor mezelf zorgen. Dat je soms gaat ontladen. Dat je op zoek gaat naar iets voor jezelf, al is het iets heel kleins. Of dat je jezelf ook belooft” (Farda, 40).

5. Conclusie en discussie

5.1. Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: ‘Hoe ervaren deelnemers het interventieprogramma ‘Just Like You’ als bijdrage aan de opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?’ Hiervoor is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd.

Deelvraag 1: “Wat is het belang van opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?”

Allereerst is in dit onderzoek gekeken naar hoe de deelnemers de opvoeding ervaren om vervolgens te onderzoeken hoe zij de opvoedingsondersteuning ervaren. Uit het veldonderzoek blijkt dat de meeste deelnemers enerzijds een balans proberen te vinden tussen een opvoeding waarbij de eigen tradities worden doorgegeven en anderzijds het ontwikkelen van hun kind als zelfstandig individu in de maatschappij. In tegenstelling tot wat uit het literatuuronderzoek bleek vinden de deelnemers het ook belangrijk dat hun kinderen een eigen mening hebben (el Hadioui, 2011; Hamria, 2010). Dit wordt door de meeste deelnemers gestimuleerd tijdens de opvoeding. Uit de resultaten blijkt ook dat alle

deelnemers zich bewust zijn van de verschillen tussen mensen in een multiculturele samenleving en het belangrijk vinden om andere meningen en culturen te respecteren. Dit wordt tevens doorgevoerd in hun opvoeding. Tegelijkertijd blijkt behouden van de traditionele waarden als belangrijk onderdeel van de opvoeding wordt gezien, maar dat dit ook zorgt voor uitdagingen bij de opvoeding in een land waarin de westerse cultuur dominant is (el Hadioui, 2011; Pels, 2011).

De grootste zorgen van ouders tijdens de opvoeding gaan over het internetgebruik van hun kinderen, de negatieve beïnvloeding vanuit de media en de manier waarop de maatschappij zich ontwikkelt. Hierdoor krijgen hun kinderen later misschien niet dezelfde kansen als kinderen met een westerse achtergrond. Deze zorgen lijken niet ongegrond. Uit onderzoek blijkt dat kansenongelijkheid in Nederland vooral onder kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond hardnekkig is en de laatste jaren toeneemt (Slot & Leseman, 2019).

Uit de resultaten blijkt dat behoefte is aan meer kennis over de opvoedingsondersteuning. Deze behoefte ligt voornamelijk in laagdrempelige opvoedingsondersteuning. Het liefst willen ouders doorverwezen worden vanuit school, de huisarts of de GGD. Dat ouders met een niet-westerse achtergrond het liefst naar de huisarts of school gaan met hun vragen over de opvoeding komt overeen met wat uit het literatuuronderzoek bleek (Speentjes et al., 2009). Uit het veldonderzoek is gebleken dat deze wens voornamelijk voortkomt uit een gebrek aan kennis over waar zij als ouders terecht kunnen.

Een aantal deelnemers heeft gebruikgemaakt van de formele opvoedingsondersteuning. Diezelfde deelnemers, met uitzondering van één, vinden dat de hulpverlening in Nederland goed georganiseerd is, tools heeft gegeven en heeft bijgedragen aan het stijgen van het welbevinden. Uit de literatuur blijkt dat de aangeboden opvoedingsondersteuning bij de deelnemers over het algemeen een positief effect heeft gehad (Burggraaff-Huiskes & Blokland, 2016). Echter, uit het overgrote deel van de resultaten komt naar voren dat een gevoel van wantrouwen richting de opvoedingsondersteuning heerst. Het gevoel van wantrouwen richting de opvoedingsondersteuning dat heerst bij de geïnterviewde doelgroep komt overeen met wat uit het literatuuronderzoek bleek (Pels, 2010). Hierbij komen voornamelijk twee componenten naar voren: het gevoel dat zij als ouders niet begrepen worden en angst voor de gevolgen van opvoedingsondersteuning waardoor het probleem erger wordt gemaakt dan dat het daadwerkelijk is (Pels, 2009). Bij een aantal respondenten heeft dit ervoor gezorgd dat zij niet zo makkelijk (meer) de stap zullen maken naar een formele organisatie binnen de opvoedingsondersteuning.

Uit meta-onderzoek is gebleken dat naast de positieve effecten van opvoedinterventies ook schadelijke effecten gevonden zijn (Overbeek, Schulz, Jilink, Sluiter, Helmerhorst, & van Rijn-van Gelderen, 2017). Bij een aantal gevallen hebben ouders na afloop juist meer opvoedstress ervaren als de zwaarte, focus en de werkwijze van de opvoedinterventie niet aansloot op de behoefte en de doelgroep (Overbeek et al., 2017). Uit het theoretisch kader van dit onderzoek bleek dat de hulpverlening binnen de opvoedingsondersteuning nog veel heeft in te halen op het gebied van cultuursensitiviteit (Maas, 2017). De resultaten uit dit veldonderzoek bevestigen dit wederom.

Kortom, uit het veldonderzoek blijkt dat, ondanks dat er wel behoefte is aan opvoedingsondersteuning, in de praktijk ook wordt ervaren dat de opvoedingsondersteuning weinig cultuursensitief is. Dit lijkt een belemmering te zijn om hulp te zoeken. Aan de andere kant staan ouders wel open voor laagdrempelige opvoedingsondersteuning waarbij de focus niet ligt op het vergroten van problemen, maar juist op het normaliseren hiervan. De deelnemers geven aan dat zij zich bij laagdrempelige opvoedingsondersteuning meer begrepen voelen. Het belang van opvoedingsondersteuning is om ouders in hun eigen kracht te zetten als opvoeders door de draagkracht te vergroten en de draaglast te verminderen (Ince & Udo, 2018). Om dit doel te behalen moet de opvoedingsondersteuning wel bereikbaar zijn voor alle ouders. Uit het literatuuronderzoek en het veldonderzoek kan geconcludeerd worden dat opvoedingsondersteuning in de multiculturele stad Amsterdam niet alle ouders kan bereiken doordat het door deze ouders niet als voldoende cultuursensitief wordt ervaren.

Deelvraag 2: “Op wat voor manier draagt het interventieprogramma ‘Just Like You’ bij aan de opvoedingsondersteuning?”

Opvoedingsondersteuning heeft als doel preventieve activiteiten en interventies in te zetten die de opvoedcompetenties van ouders vergroten en de opvoedingssituatie verbeteren (Ince & Udo, 2018). Het interventieprogramma ‘Just Like You’ is een voorbeeld van een dergelijk interventieprogramma. De resultaten van het veldonderzoek hebben uitgewezen dat het interventieprogramma ‘Just Like You’ ervoor heeft gezorgd dat de deelnemers nieuwe tools hebben gekregen die zij toepassen tijdens hun eigen opvoeding, dat zij bewuster opvoeden en dat de kennis over de opvoeding is toegenomen. Onder de deelnemers zijn niet alleen de opvoedvaardigheden gestegen maar is ook sprake van een toename van het bewustzijn als het gaat om diversiteitsonderwerpen. De spelregels en de trainers dragen bij aan het waarborgen van de emotionele veiligheid van de deelnemers waardoor de deelnemers het gevoel hebben dat naar hen geluisterd wordt (Kauffman en Ploegmakers, 2012). Een

positieve relatie tussen ouder en trainer is een belangrijke en algemene werkzame factor van opvoedondersteuning aan ouders (Ince & Udo, 2018).

In tegenstelling tot de ervaringen met formele opvoedingsondersteuning is de ervaring van de deelnemers met het interventieprogramma 'Just Like You' dat zij zich begrepen voelen. Dit zorgt ervoor dat zij zich tijdens de bijeenkomsten hebben opengesteld waardoor perspectiefwisseling ontstond en taboes bespreekbaar werden gemaakt. Het kunnen openstellen is een belangrijke voorwaarde voor het voeren van een dialoog (Vonk, 2010). De deelnemers hebben tevens aangegeven dat zij een band hebben opgebouwd met de andere deelnemers; eveneens een voorwaarde voor het voeren van een dialoog (Omlo, 2017). Dat uiteenlopende visies bestaan over de diversiteitsonderwerpen die voorbijkomen tijdens de bijeenkomsten wordt erkend, maar tegelijkertijd wordt aangegeven door de deelnemers dat zij daar juist veel van hebben kunnen leren en het heeft bijgedragen aan het bieden van inzicht (Lub, de Groot & Schaafsma, 2011). Alle deelnemers hebben aangegeven dat zij een band met elkaar hebben opgebouwd, maar dat zij het jammer vinden dat de bijeenkomsten zijn afgelopen. Zij zouden graag weer bij elkaar willen komen om deze bijeenkomsten voort te zetten.

De meeste deelnemers zijn via mond-tot-mondreclame terechtgekomen bij 'Just Like You' waarbij het werd gepresenteerd als een leuk spel (NCJ, 2013). Dat het spel over de onderwerpen 'opvoeding & diversiteit' ging heeft eraan bijgedragen dat de interesse van de deelnemers werd opgewekt en ouders zich hiervoor hebben aangemeld. Het interventieprogramma 'Just Like You' wordt niet als opvoedingsondersteuning ervaren door de deelnemers, terwijl uit de antwoorden blijkt dat zij een toename ervaren in hun opvoedvaardigheden. Dit geeft aan dat het interventieprogramma als laagdrempelig wordt ervaren (Distelbrink et al., 2017).

Vanwege het coronavirus hebben veel organisaties binnen de opvoedingsondersteuning ervoor gekozen om de groepsbijeenkomsten via videobellen voort te zetten. Het afschalen van deze zorg is nadelig voor kind en gezin (JGZ-richtlijn, 2020). Ook het interventieprogramma 'Just Like You' heeft de fysieke bijeenkomsten omgezet naar online bijeenkomsten. Uit dit veldonderzoek blijkt dat dit voor een aantal deelnemers als een belemmering voelde om echt contact te maken met elkaar. Ook waren er zorgen over de digitale vaardigheden die hierbij een vereiste zijn. Anderzijds is gebleken dat de deelnemers zich hier aan hebben kunnen aanpassen en dat zij toch een band met elkaar hebben kunnen opbouwen. Niet alleen hebben zij een band met elkaar opgebouwd waardoor toch echt

contact gemaakt kon worden met elkaar; de deelnemers hebben bij de eindbijeenkomst aangegeven dat juist ook hun digitale vaardigheden zijn gestegen.

Het interventieprogramma 'Just Like You' heeft, doordat het als laagdrempelig en cultuursensitief worden ervaren, een bijdrage geleverd aan de opvoedingsondersteuning in onze multiculturele samenleving. Ouders die normaal gesproken moeilijk bereikt konden worden, bereikt Dream Support met het interventieprogramma 'Just Like You'. Door diversiteitsonderwerpen bespreekbaar te maken voelen ouders zich begrepen en staan zij open voor het bespreekbaar maken van de eigen ervaringen met de opvoeding en willen zij hier meer over leren.

Hoofdvraag: "Hoe ervaren deelnemers het interventieprogramma 'Just Like You' als bijdrage aan opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving?"

Kortom, uit dit kwalitatief onderzoek is gebleken dat behoefte is aan opvoedingsondersteuning bij opvoeders die te maken hebben met opvoeden in de multiculturele samenleving. Tegelijkertijd blijkt uit dit onderzoek dat bij hen ook angst heerst voor het zich niet begrepen voelen door opvoedondersteuners. Het gevoel om niet begrepen te worden, met eventueel kansenongelijkheid als gevolg, wordt ook daadwerkelijk door een aantal deelnemers ervaren in de multiculturele samenleving. Er is daarom behoefte aan meer kennis over de opvoedingsondersteuning via school, want hier komen ouders vaak, of via een doorverwijzing van de huisarts of consultatiebureau naar de "juiste" hulpverlener. Uit het veldonderzoek blijkt dat de juiste hulpverlener een persoon is die cultuursensitief is en dat bij de ouders behoefte is aan laagdrempelige opvoedingsondersteuning.

'Just Like You' draagt bij aan de opvoedingsondersteuning in een multiculturele samenleving doordat het interventieprogramma ervoor zorgt dat de deelnemers zich begrepen voelen, zo blijkt uit de ervaringen. 'Just Like You' wordt aangeboden via spelvorm waardoor dit als laagdrempelig wordt ervaren en de deelnemers makkelijk bereikt kunnen worden. Daar waar deelnemers bang zijn om gebruik te maken van de reguliere hulpverlening bereikt 'Just Like You' juist ook deze mensen door ze zelf te zoeken via mond-tot-mondreclame. Diezelfde deelnemers geven aan dat 'Just Like You' heeft bijgedragen aan een toename in hun opvoedvaardigheden en het stijgen van hun emotionele en sociale welbevinden. Dat laatste wordt in de opvoedingsondersteuning gebruikt om te meten of de aangeboden hulp een positief effect heeft gehad. Tevens hebben de deelnemers door 'Just Like You' meer inzicht gekregen in de diversiteit in de multiculturele samenleving. Volgens het balansmodel van

Bakker et al. (2000) heeft het interventieprogramma hiermee bijgedragen aan beschermfactoren voor de ontwikkeling van het kind op micro-, meso- en macroniveau.

5.2. Discussie

In deze discussie zal eerst worden ingegaan op een viertal sterke kanten van het onderzoek en daarna ingegaan worden twee zwakke kanten. Vervolgens zullen op basis van deze sterke en zwakke kanten, de resultaten en de conclusie aanbevelingen worden gedaan.

Onderzoeksmethoden

Om respondenten te verzamelen is een filmpje gemaakt waarin uitgelegd wordt waar het onderzoek over gaat. De respondenten werden tevens in dit filmpje uitgenodigd om deel te nemen. Als dank voor eventuele deelname werd ook een cadeaubon van bol.com aangeboden zodat het voor de respondenten aantrekkelijker werd om mee te doen. Het filmpje werd vervolgens door de opdrachtgever en een trainer gedeeld in twee WhatsApp groepen met 'Just Like You' deelnemers. Uiteindelijk hebben acht mensen gereageerd op het filmpje. Dankzij het filmpje in combinatie met de cadeaubon is het toch gelukt om in een tijd waarin het vanwege COVID-19 moeilijk is om respondenten voor onderzoek te werven, een hoge respons te genereren voor dit afstudeeronderzoek.

De tweede sterke kant van dit onderzoek gaat over de indrukvaliditeit. Om een hoge indrukvaliditeit en inhoudsvaliditeit te creëren is bij het ontwikkelen van de vragen voor de interviews gebruikgemaakt van het literatuuronderzoek en zijn complexe begrippen uitgewerkt tot meetbare vragen (Baarda, 2019). Gebleken is dat de antwoorden overeenkomen met wat in de literatuur bekend was over de ervaringen van Nederlanders met een niet-westerse achtergrond met de opvoedingsondersteuning. Dit geeft tevens aan dat de begripsvaliditeit bij dit onderzoek hoog was (Baarda, 2019).

Hiernaast is ook gebruik gemaakt van een participerende observatie tijdens de eerste fysieke bijeenkomst, vóór corona, en een observatie tijdens de online-eindbijeenkomst. Dat laatste zou ook een participerende observatie via Zoom zijn maar omdat de link vanwege een misverstand niet gedeeld is, heeft de onderzoeker niet zelf kunnen observeren waardoor dit valt onder de derde zwakke kant van dit onderzoek. Echter, wel is de observatie die tijdens de online-eindbijeenkomst werd gemaakt door de stagiaire van Dream Support vrijgegeven voor dit onderzoek. Een observatie is hoofdzakelijk een waarnemingsmethode (Baarda, 2019). Het is daarom van belang dat de onderzoeker gedrag kan waarnemen waardoor bijvoorbeeld nieuwe perspectieven kunnen ontstaan over het onderwerp (Baarda, 2019). Dankzij de observatie was het mogelijk om de sfeer en het gedrag van de deelnemers tijdens

de bijeenkomsten waar te nemen. Ook kon worden waargenomen hoe de 'Just Like You' deelnemers de thema's 'opvoeding en diversiteit' met elkaar bespraken. Door gebruik te maken van observaties naast de interviews wordt de interne validiteit van het onderzoek verhoogd (Baarda, 2019). In dit geval voldoet de eerste observatie volledig aan deze voorwaarden terwijl bij de tweede observatie niet volledig sprake was van een waarneming. Daartegenover was de informatie van de tweede observatie wel waardevol voor het onderzoek omdat de onderzoeker meer informatie heeft kunnen verzamelen om te analyseren (Baarda, 2019).

Beïnvloeding impliciete bias

Nadat het theoretisch onderzoek was afgerond leek het voor dit onderzoek vooral interessant om te kijken naar de ervaringen van migrantenouders met een niet-westerse achtergrond. Dream Support richt zich echter op de gehele diversiteit in de multiculturele samenleving. Het onderzoek richten op migrantenouders met een niet-westerse achtergrond bleek achteraf een bevooroordeelde keuze. Mogelijk was de onderzoeker door de eigen culturele achtergrond, waarbij zij deels bekend is met de migratieproblemen die zich afspelen bij de opvoeding in Nederland, onbewust bevooroordeeld. Na overleg met de opdrachtgever is ervoor gekozen om alle deelnemers te betrekken bij het onderzoek.

Uit het onderzoek bleek dat daar waar de onderzoeker door eigen ervaringen vooral de problemen zag die de opvoeding bij migratiegezinnen met zich meebrengt, de diversiteit in een multiculturele samenleving juist als waardevol werd ervaren door de deelnemers. Hier is vervolgens literatuur over gezocht waardoor gestuit is op het begrip 'superdiversiteit'. Superdiversiteit houdt zich bezig met het vraagstuk of mensen zich met een migratieachtergrond in een multiculturele samenleving moeten aanpassen aan de dominante cultuur wanneer het aantal bewoners in een stad met een migratieachtergrond dominant is of moet iedereen zich aan elkaar moet aanpassen? In Amsterdam heeft 55,6% van de inwoners een migratieachtergrond (CBS, 2020). Superdiversiteit staat voor verder kijken dan de culturele stereotypen (Crul, 2013). Door open te staan voor alle diversiteit in de samenleving kan juist van elkaar geleerd worden (Crul, 2013; Hoffman, Geldof & Koning, 2014). Dit was ook de visie van een aantal deelnemers die geïnterviewd zijn voor dit onderzoek. Uit dit onderzoek bleek dat het voor hulpverleners binnen de opvoedingsondersteuning een uitdaging kan zijn om cultuursensitief te handelen zonder van tevoren onbewust bevooroordeeld te zijn (Maas, 2017). Ook bij de uitvoering van dit onderzoek bleek het een uitdaging om een onderzoek uit te voeren zonder dat deze beïnvloed wordt door de eigen perspectieven en vooringenomenheden.

Voor dit onderzoek was de onbewuste bevooroordeelning op één punt mogelijk juist voordelig doordat de deelnemers zich in de onderzoeker herkenden vanwege de gedeelde migratie-achtergrond (Andriessen et al., 2011). Bij het veldonderzoek en uit de literatuur bleek dat ouders met een migratie-achtergrond vaak geen gebruik maken van opvoedingsondersteuning doordat zij zich onbegrepen voelen door een hulpverlener met een westerse achtergrond. Mogelijk hebben de respondenten meer openheid laten zien doordat de onderzoeker zelf ook een migratie-achtergrond heeft en zij zichzelf hierin herkenden (Andriessen et al., 2011).

Beperkingen en eventueel vervolgonderzoek

Uit de verzamelde resultaten bleek dat de opvoeding in een multiculturele samenleving inderdaad een spannende onderneming is voor ouders met een niet-westerse achtergrond (Pels, 2010). Ook kwam weer naar voren dat het behouden van traditionele waarden - vaak verworven met het geloof - tijdens de opvoeding belangrijk werd gevonden (el Hadioui, 2011). Wel bleek uit de verkregen resultaten dat de respondenten zich ook realiseerden dat hun eigen tradities wellicht een belemmering kunnen vormen voor de ontwikkeling van hun kinderen in de maatschappij waarin zij opgroeien. Ook bleek dat zij in Nederland zien dat meer gecommuniceerd wordt met het kind en het belangrijk is voor de kinderen om een eigen mening te vormen. De verzamelde resultaten waren wel gebaseerd op ervaringen van ouders met een niet-westerse achtergrond ná deelname aan het interventieprogramma 'Just Like You'. Ouders die hebben aangegeven dat hun deelname heeft bijgedragen aan het stijgen van de opvoedvaardigheden zijn bewuster gaan opvoeden en hebben nieuwe inzichten verkregen over verschillende diversiteitsonderwerpen.

Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze nieuwe ontwikkelingen voornamelijk te maken hebben met de bijdrage van 'Just Like You'. Bij een volgend onderzoek zou deze conclusie echter betrouwbaarder zijn als er ook een vooronderzoek was gedaan waarbij werd gevraagd naar de ervaringen met bovengenoemde punten vóór hun deelname aan het interventieprogramma 'Just Like You'. Voor de betrouwbaarheid is het ook interessant om te weten hoe deze ouders de bijdrage van 'Just Like You' ervaren over een halfjaar of een jaar.

Uit het veldonderzoek is gebleken dat het interventieprogramma 'Just Like You' positief heeft bijgedragen aan de opvoedondersteuning op de volgende punten: opvoedvaardigheden, bewustwording en het emotionele en sociale welbevinden. Een kwantitatief onderzoek naar in hoeverre 'Just Like You' heeft bijgedragen aan de opvoedingsondersteuning op de hiervoor genoemde punten zou voor een volgend onderzoek ook interessant zijn.

Aanbevelingen

Er zijn zorgen over de negatieve beïnvloeding vanuit de media. Veel van de deelnemers maken zich zorgen over de negatieve beïnvloeding vanuit de media en de kansenongelijkheid in Nederland. Dit heeft ook invloed op hun eigen opvoedzekerheid. Er is behoefte om hier met elkaar over te praten.

Optie: vragen bij de kaarten toevoegen die hierover gaan zodat hier gesprekken over gestart kunnen worden. Eventueel ook via de onlinetraining aandacht besteden aan dit onderwerp.

Uit het veldonderzoek bleek dat de deelnemers een band met elkaar hebben opgebouwd, intieme momenten hebben gedeeld en dat het feit dat de cursus ineens ophoudt lastig wordt gevonden. Ze hebben wel een WhatsApp groep waarin zij zitten, maar de behoefte is toch wel om met 'Just Like You' door te gaan. Een WhatsApp groep mist de begeleiding van de trainers en de uitdaging en betrokkenheid van het spel.

Optie: eens in de maand bij elkaar terugkomen. Ouders kunnen zo in contact met elkaar blijven, met opvoeding en diversiteit bespreken als grondslag van het contact.

Literatuurlijst

Amsterdam stad van de vrijheid. (z.j.). Geraadpleegd op 16 september 2018, van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/sociaal/onderwijs-jeugd-zorg/diversiteit/diversiteit/>.

Andriessen, I., Nievers, E., Dagevos, J., Faulk, L., & Iedema, J. (2011). Voorkeur bij gelijke geschiktheid. *Sociologie*, 7(3), 223–247. <https://doi.org/10.5117/soc2011.3.andr>.

Baarda, B. (2019). *Dit is onderzoek* (3^e druk.). Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Bezemer, M. (2017). Hoe voed je een kind op in een best wel rotte wereld? *Trouw*. Geraadpleegd op 9 oktober 2018, van: <https://www.trouw.nl/home/hoe-voed-je-een-kind-op-in-een-best-wel-rotte-wereld-~ac663136/>.

Bolt, G., & Van Liempt, I. (2018). Stedelijke diversiteit en beleid: hoe gaan nationale en lokale overheden om met de groeiende diversiteit in steden. Geraadpleegd op 12 september 2018, van <file:///Users/Sarah/Downloads/Stedelijke.pdf>.

Boonstra, J.J. (2004) Dynamics of organizational change and learning: Introduction. In: J.J. Boonstra (Ed.) Dynamics of organizational change and learning. Chichester: Wiley. Geraadpleegd op 7 oktober 2018, van <https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=xRiS8CMAz68C&oi=fnd&pg=PA279&dq=boonstra+j.j.+2004&ots=M0enykeSQc&sig=ORmHMBHtOasl-IO6MLFymh7qVbs#v=onepage&q=boonstra%20j.j.%202004&f=false>.

Bucx, F., & De Roos, S. (2015). Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen. Geraadpleegd op 11 september 2018, van [file:///Users/Sarah/Downloads/Opvoeden%20in%20nietwesterse%20migrantengezinnen%20\(1\).pdf](file:///Users/Sarah/Downloads/Opvoeden%20in%20nietwesterse%20migrantengezinnen%20(1).pdf).

Burggraaff-Huiskes, M., & Blokland, G. (2016). *Opvoedingsondersteuning als bijzondere vorm van preventie* (Herz. ed.). Bussum: Coutinho.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 3 januari). *Bevolking groeit naar ruim 17,4 miljoen inwoners*. Geraadpleegd op 9 oktober 2018, van <https://www.cbs.nl/nl->

[nl/nieuws/2020/01/bevolking-groeit-naar-ruim-17-4-miljoen-inwoners#:~:text=Hoewel%20nog%20niet%20alle%20gegevens,als%20vorig%20jaar%3A%20158%20duizend.](https://nieuws/2020/01/bevolking-groeit-naar-ruim-17-4-miljoen-inwoners#:~:text=Hoewel%20nog%20niet%20alle%20gegevens,als%20vorig%20jaar%3A%20158%20duizend.)

Crul, M. (2013). *Superdiversiteit. Een nieuwe visie op integratie*. Vrije Universiteit Amsterdam. Geraadpleegd op 25 november 2020, van <https://research.vu.nl/en/publications/superdiversiteit-een-nieuwe-visie-op-integratie-2>.

De Winter, M. (2004, oktober). *Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang: De noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief*. Geraadpleegd op 10 oktober 2018, van <file:///Users/Sarah/Downloads/439820.pdf>.

De Winter, M. (2013, 24 december). *Nivoz | Micha de Winter: "Als je kinderen opvoedt, ben je per definitie idealistisch"*. NIVOZ. Geraadpleegd op 15 oktober 2020, van <https://nivoz.nl/nl/micha-de-winter-als-je-kinderen-opvoedt-ben-je-per-definitie-idealistisch>.

De Winter, M. (2017, 31 mei). *Hoogleraar Pedagogiek pleit voor hoop en optimisme in opvoeding en onderwijs*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 18 november 2019, van <https://www.uu.nl/nieuws/hoogleraar-pedagogiek-pleit-voor-hoop-en-optimisme-in-opvoeding-en-onderwijs>.

Distelbrink, M., van der Klein, M., & Ponzoni, E. (2017 juni). *Samenwerken aan een sterke opvoedingsondersteuning voor ouders met een migrantenachtergrond*. Geraadpleegd op 12 mei 2020, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/samenwerken-aan-een-sterke-opvoedondersteuning-formeel.pdf>.

Dream Support. (z.j.-a). *Dream Support | Programma's voor positiviteit, activatie en verandering!* Geraadpleegd op 16 maart 2019, van <https://dreamsupport.nl/>.

Dream Support. (z.j.-b). *JUST LIKE YOU*. Geraadpleegd op 10 oktober 2018, van https://dreamsupport.nl/just_like_you/

Dream Support. (2018). *Informatie Interventie 'Just Like You' Opvoeding en diversiteit*. Amsterdam: Auteur.

Dream Support (2017). *Programma 'Just Like You'*. Amsterdam: Auteur.

Feldman, R. S. (2016). *Ontwikkelingspsychologie* (7^e ed.). Amsterdam: Pearson Benelux B.V.

Felten, H. Keuzenkamp, S. Taouanza, I. (2016). *Werkt het aangaan van een dialoog?* Onderzoek naar de effectiviteit van dialoogbijeenkomsten tegen vooroordelen en stereotyperingen. Kennisplatform integratie & samenleving. Geraadpleegd op 16 maart 2019 van <https://www.kis.nl/publicatie/werkt-het-aangaan-van-een-dialoog-tegen-vooroordelen-en-stereotypering>.

El Hadioui, I. (2011, januari). Hoe de straat de school binnendringt: Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur. Geraadpleegd op 10 december 2018, van https://www.scienceguide.nl/wp-content/uploads/2018/08/el-hadioui-i-2011-hoe-de-straat-de-school-binnendringt_deel2_def.pdf.

Geerse, J. (2018). Samen zoeken naar werkzame verhalen. *Vakblad Sociaal Werk*, 19(5), 16–18. <https://doi.org/10.1007/s12459-018-0164-4>.

Gravesteijn, C. (2018, 22 maart). *Welzijn ouders van directe invloed op ontwikkeling kind*. Ouders Centraal. Geraadpleegd op 15 oktober 2020, van <https://www.ouderscentraal.nl/welzijn-ouders-directe-invloed-op-ontwikkeling-kind/>.

Hefferon, K., & Boniwell, I. (2011). *Positive Psychology: Theory, Research And Applications*. New York, Verenigde Staten: McGraw-Hill Education.

Hoffman, E. (2013). *Interculturele communicatie: Theorie en praktijk van het TOPOI-model*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Hoffman, E., Geldof, D., & Koning, M. (2014, oktober). *Superdiversiteit op de frontlijn: Diversiteitsbewuste communicatie is een noodzaak*. Geraadpleegd op 15 oktober 2018, van http://cttammerdam.nl/images/stories/dag1/Hoffman_superdiv_op_frontlijn.pdf.

Ince, D., & Undo, N. (2018, 28 september). *Opvoedsteun: Wat werkt | Publicaties | NJi*. NJi. Geraadpleegd op 22 november 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/NJi-Publicaties/Opvoedsteun>.

Kaufman, L., & Ploegmakers, J. (2012). *Het geheim van de trainer* (2^e druk). Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Kooijmans, M. J. B. (2016). Talent van de straat: Jongerenwerk als preventiestrategie. Geraadpleegd op 10 december 2018, van https://pure.uva.nl/ws/files/4505361/172997_160425_digitale_versie_manuscript_ACADEMISCHE_VERSIE_voor_UVA.pdf.

Kullberg, J., & Nicolaas, H. (2009). Wonen en wijken. In M. Gijsberts & J. Gagevos (Red.) *Jaarrapport Integratie 2009*, pp. 168-201. Den Haag: SCP.

Laffra, J., & Nikken, P. (2014, december). *Wat werkt bij het versterken van eigen kracht?* NJI. Geraadpleegd op 25 mei 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/Wat-werkt-versterken-van-eigen-kracht.pdf>.

Maas, J. (2017). Hallo witte hulpverleners. *Zorg + Welzijn*, 23(10), 24–27. <https://doi.org/10.1007/s41185-017-0154-8>.

Maccoby, E.E., en Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. In P.H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology*. Vol. IV: Socialization, Personality and Social Development (pp.1-101). New York: Wiley.

Meijers, F., & Mittendorff, K. (2017). *Zelfreflectie in het hoger onderwijs*. Antwerpen, België: Garant.

Norder, M. (2018, 8 november). Woningcorporaties: Volgelaarswijken zijn terug bij af. NOS. Geraadpleegd op 8 november 2018, van <https://nos.nl/artikel/2258370-woningcorporaties-vogelaarwijken-zijn-terug-bij-af.html>.

Omlo, J. (2017 maart). *Outreachend werken*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, van <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Dossier-wat-werkt-bij-outreachend-werken%20%5BMOV-12693403-1.0%5D.pdf>.

Nederlandse Jeugdinstituut. (z.d.). *Opvoeding - Ouderschap en opvoeden* | NJi.
Geraadpleegd op 17 november 2019, van <https://www.nji.nl/nl/Opvoeden-Achtergronden-Definitie/Opvoeding>.

Oudhof, M., De Wolff, M. S., De Ruiter, M., Kamphuis, M., L'Hoir, M. P., & Prinsen, B. (2013). *Opvoedingsondersteuning: voor hulp bij opvoedingsvragen en lichte opvoedproblemen*. Geraadpleegd van <https://assets.ncj.nl/docs/af831f68-45c9-4212-a63a-3c15e1811ecf.pdf>.

Overbeek, G., Schulz, S., Jilink, L., Sluiter, R., Helmerhorst, K., van Rijn-van Gelderen, L. (2017). Effectiviteit van preventieve opvoedinterventies: Een literatuuronderzoek naar systematische reviews en meta-analyses. Amsterdam: NEJA in samenwerking met UvA.

Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland*. Assen, Nederland: Van Gorcum.

Penninx, R. (2017). 'Integratie met behoud van eigen cultuur'? Historisch Tijdschrift Groniek, 2017(3), 203–217. Geraadpleegd op 11 september 2018, van <file:///Users/Sarah/Downloads/30224-36054-1-SM.pdf>.

Redan, S. (2018, juni). De Kracht van het Semi-Informele. Samenwerking tussen semi-informele en formele organisaties op het gebied van opvoedingsondersteuning aan migrantgezinnen in Amsterdam. Geraadpleegd op 12 september 2018, van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/367528>.

Sirvanli Ozen, D. (2003), The Impact of Interparental Divorce on Adult Attachment Styles and Perceived Parenting Styles of Adolescents: Study in Turkey, Journal of Divorce and Remarriage, 40, 129-149.

Slot, P., & Leseman, P. (2019, maart). *Investeren in kinderen van 0-12 jaar*. PACT voor kindcentra. Geraadpleegd op 22 november 2020, van <https://research.hanze.nl/en/publications/investeren-in-kinderen-van-0-12-jaar-bevindingen-uit-de-wetenschap>.

Speentjes, P., Goossens, F., & van der Linden, D. (2009). Kennis over opvoeden. *De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt*. Geraadpleegd

op 2 mei 2020, van <https://www.trimbos.nl/docs/1d8c2cbd-31f5-4005-a486-a95eb916b3ff.pdf>.

Van Dale. (2019). Geraadpleegd op 23 oktober 2019, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/dialoog#.XbA595lzaUK>.

Van de Donk, M., Oude Lansink, M., Möhle, M., & Kleijheeg, G. (2015, 13 oktober). Ouders onmisbaar bij preventie radicalisering. Geraadpleegd op 14 september 2018, van <https://www.radaradvies.nl/ouders-onmisbaar-bij-preventie-radicalisering/>.

Van den Berg, F. (2017). Dagbesteding voor vluchtelingen en migranten: 'Veel van onze cliënten zijn getraumatiseerd'. *AS - Maandblad voor de activiteitssector*, 38(11), 8–11. <https://doi.org/10.1007/s41188-017-0111-8>.

Verharen, L., & Hooghiemstra, E. (2013 april). *Krachten in de zorg voor jeugd en gezin*. Geraadpleegd op 14 mei 2020, van https://www.avans.nl/binaries/content/assets/nextweb/onderzoek/lectoraat-jgs/krachten-in-de-zorg-voor-jeugd-en-gezin---def_1.pdf#page=24.

Vonk, F. (2010b). Het Socratisch Gesprek. Geraadpleegd op 14 oktober 2019, van <file:///Users/Sarah/Downloads/Het%20socratisch%20gesprek.pdf>.

Wilterdink, N., & Heerikhuizen, V. B. (2017). *Samenlevingen* (8ste editie). Groningen, Nederland: Noordhoff.

Zeijl, E., M. Crone, K. Wiefferink, S. Keuzenkamp en M. Reijneveld (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag/Leiden: SCP/TNO. Geraadpleegd op 14 september 2018, van <https://core.ac.uk/download/pdf/148291185.pdf>.

Bijlagen

Bijlage I: Contract opdrachtgever

Naam Student: Sarah D'Ghoughi Studentnummer: 500688404 Naam begeleider van de HvA: Maria de Bont	Datum: 18-09-2018
---	--------------------------

Opdrachtgever: Hanne van der Kolk Naam instelling: Dream Support Naam contactpersoon: Hanne van der Kolk Adres: Bataviastraat 24, 1095 ET, Amsterdam. Email: hanne@dreamsupport.nl Tel: +31 6 19 63 67 34

Onderwerp, omschrijving en doel van het onderzoek	Onderwerp: Spel 'Just Like You' 'Just Like You' is een spel dat sinds 2018 bestaat. Het spel wordt uitgevoerd door peer-educators en professionals. Zij kunnen dit spel spelen met ouders, met als doel dichter tot elkaar te komen en te praten over de opvoeding. Enkele steekwoorden die bij dit spel horen zijn: luisteren, veilig gevoel, diversiteit, ouderschapstheorie, mismatch.
Afspraken over de facilitering (bijvoorbeeld over een werkplek, kopiëren, hulp bij benaderen van respondenten voor het onderzoek, etc.) van het onderzoek	Ik kan 1x per twee weken bij de opdrachtgever aan mijn scriptie werken. Via de mail spreken we met elkaar af op welke data dit kan. Ik ben uitgenodigd op een conferentie op 18 oktober, waar ik meteen de peer-educators kan interviewen.
Afspraken over contactmomenten	Ik kan mijn opdrachtgeefster altijd mailen op hanne@dreamsupport.nl . Tussendoor bellen mag ook. Ook haar collega Sophie mag ik mailen voor vragen of afspraken, op: sophie@dreamsupport.nl . Als ik vragen heb, kan ik ook contact opnemen met de vierdejaars pedagogiek stagiaire op: 0630672757.
Geplande datum van inleveren: - Maandag 9 oktober: Inleveren opzet Go/No Go - Maandag 17 december: Inleveren advies afstudeerwerkstuk - Vrijdag 1 februari: Officiële toetsdatum afstudeerwerkstuk en -product	
Handtekening student	Handtekening namens de opdrachtgever
	